

SYSTEM, STABILITET OCH MAKT

– informationsdiskursen i *Organizing Knowledge*

Hanna Carlsson
Li Myrnäs

Examensarbete (20 poäng) för magisterexamen i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet.

Handledare: Olof Sundin

BIVILs skriftserie 2006:5

ISSN 1401:2375

© Lunds universitet. Biblioteks- och informationsvetenskap 2006.

Title

Systems, Stability and Power. The Discourse of Information in *Organizing Knowledge*.

Abstract

The aim of this Master's thesis is to inquire into the consequences of an unequal distribution of power between information discourses in the field of knowledge organisation. A deconstruction of Jennifer Rowley's and John Farrow's introductory textbook *Organizing Knowledge* from 2000 is related to the major discourses of information in LIS. Questions posed in this study are: What meaning is ascribed to information in the material studied? Which information discourses are given a dominant position? Which are excluded? and: How does this affect the construction of the library and information science student's identity, in relation to practices of knowledge organisation? The theoretical framework is provided by Ernesto Laclau's and Chantal Mouffe's theory of discourse and combined with techniques for text analysis originating from the work of Norman Fairclough.

The analysis reveals a strong domination of a cognitive discourse of information that underlines the importance of information systems for the organisation of knowledge. An examination of the ontological and epistemological assumptions of this discourse discloses an overarching desire to provide for a clarity in communication between the individual and the system. This implies that the library and information scientist has to be bestowed with an *expert* identity which is placed in sharp contrast to the identity of the *user*. The expert creates the system which mirrors the stable structure of reality, and helps the user to create an adequate mental model of this system, in order to ensure efficient information retrieval. The possibility of contingent structures therefore poses a threat to this order of power.

The consequences of the discourse and its inherent distribution of power are discussed in terms of which system properties are considered important, and who has the power to create and influence the systems.

Keywords: kunskapsorganisation, informationsåtervinning, informationssystem, diskursanalys, diskurs

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	3
Problem, syfte och frågeställningar	4
Biblioteks- och informationsvetaren	5
Information – vårt förhållningssätt	6
Texter och intryck	6
Analysmaterialet och dess kontext	7
Disposition	9
Teori och metod	10
Diskurs och artikulation	11
Begrepp och tekniker	12
Logic of equivalence and difference	13
Antagonism och hegemoni	15
Analys	17
Diskursordningen som analysverktyg	19
Diskursordning	21
Den kognitiva informationsdiskursen	22
Epistemologiska premisser	22
Synen på subjektet och informationens ontologi	22
'Information', 'kunskap', 'data' och 'dokument'	23
Den socialkonstruktivistiska informationsdiskursen	23
Struktur och praktik	24
Det dialektiska förhållandet mellan struktur och subjekt	25
Tankekollektivet och informationens ontologi	25
Domän, kontext och objektivitet	25
Den socialkonstruktivistiska informationsdiskursen	26
Språket och verkligheten	26
Subjektet	27
Information som social konstruktion	27
Sammanfattning	27
Betydelser och diskurs	29
Betydelsen hos 'information'	29
Relationerna mellan våra förmodade nodalpunkter	30
Konstruktionen av 'information' och 'kunskap'	31
Etablerandet av hegemoni	36
Textens uttalade definitioner	37
Olikheter i betydelse	38
En legitim definition	41
En hegemoniskt etablerad kognitiv informationsdiskurs	42
Subjekt, system och kommunikation	44
Det monologiska subjektet	44
Bilder och modeller	45
Subjektet som en unik källa till mening	47
Informationssökningsprocessen	48
Kanalmetaforen	49
Shannon, Weaver och begreppet "noise"	51
Den starka kognitiva informationsdiskursen	52
Evolutionstanken	53
Människa och maskin	54
Subjektets positioner	57
Sammanfattning	60

Diskussion	61
Meningsskapande och makt	61
Maktrelationen mellan experten och användaren.....	62
Diskursen, systemet och makten	63
Jämförelse med den socialkonstruktivistiska informationsdiskursen.....	64
Jämförelse med den socialkonstruktionistiska informationsdiskursen.....	64
Kunskapens stabila strukturer	65
Internet och de många berättelserna	65
Den fragmenterade makten.....	66
Hur går vi vidare?.....	67
Källförteckning.....	69

Inledning

I ett tidigt skede av arbetet med denna magisteruppsats deltog vi ett seminarium kring en nyutkommen bok av Bernd Frohmann, en av dagens mer banbrytande forskare inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Det han förenklat uttryckt argumenterar för i sin *Deflating Information* (2004a) är, precis som titeln antyder, att vår disciplin ska omvärdera och i förlängningen till och med överge begreppet information. Frohmanns skäl är många och det finns inte utrymme för oss att återge dem här, men hans förslag kom att väcka frågor. Hur skulle biblioteks- och informationsvetenskapen se ut om det inte var just information vi sysselsatte oss med? Vilka uppgifter skulle vi som biblioteks- och informationsvetare få och vilka typer av system skulle vi konstruera? Vad vi snabbt insåg var att vi inte kan få svar på dessa frågor om vi inte först förstår vilka förhållningssätt till information som finns inom ämnet och hur dessa påverkar dagens biblioteks- och informationsvetenskap, i både dess teori och praktik. Därför lägger vi tills vidare de riktigt stora frågorna åt sidan och ägnar vår magisteruppsats åt att synliggöra just dessa olika betydelser av information och tolka deras konsekvenser.

Information är alltså, precis som ämnesbeteckningen utlovar, ett av biblioteks- och informationsvetenskapens mest centrala begrepp. Kanske är det också just därför som information är en så omtvistad och kontroversiell företeelse inom disciplinen, vilket inte minst illustreras av den mängd forskningslitteratur som begreppet gett upphov till (se t ex Bawden 2001; Buckland 1991; Dervin 1976, 1977; MacReadie & Rice 1999). Det finns säkert de som upplever att mångfalden av angreppssätt är problematisk, men för oss gör detta att vårt forskningsområde blir än mer intressant. Eftersom vi tar avstamp i en socialkonstruktionistisk syn på vetenskap och forskning menar vi att de betydelser som vi tillskriver olika begrepp aldrig är universella eller kan fixeras slutgiltigt. Istället pågår det en ständig kamp kring vilken eller vilka betydelser som tillåts dominera ett område. Inom biblioteks- och informationsvetenskapen gör just mångfalden i angreppssätt att denna kamp kring informationens betydelser, eller med andra ord, kampen mellan olika *informationsdiskurser*, blir väldigt tydlig. Att skapa en förståelse för denna diskursiva kamp är viktigt eftersom vi menar att de betydelser vi tillskriver olika begrepp får materiella och praktiska konsekvenser. Detta innebär att de diskurser kring information som konstrueras och reproduceras inom biblioteks- och informationsvetenskapen också kommer att bestämma vad man inom ämnet tillåter att vara information och hur man praktiskt kan förhålla sig till den. Därför menar vi att ett synliggörande av de diskursivt beroende betydelser som information tillskrivs, samt hur de olika informationsdiskurserna förhåller sig till varandra, kan bidra till en fördjupad förståelse både för relationen mellan teori och praktik inom biblioteks- och informationsvetenskapen och för hur vår identitet som biblioteks- och informationsvetare konstrueras.

Det område inom biblioteks- och informationsvetenskapen som vi väljer för vår analys är kunskapsorganisation. Detta är ett av biblioteks- och informationsvetenskapens huvudområden och behandlar hur kunskap organiseras för att kunna återvinnas. Precis som inom resten av disciplinen är information här ett centralt begrepp, oavsett om det som organiseras kallas information, kunskap eller dokument. Att vi väljer att fokusera på detta område innebär att de möjliga konsekvenser vi kan uttala oss om berör kunskapsorganisatoriska praktiker.

Framförallt vill vi undersöka vilka diskurser kring information som är dominerande i den kunskapsorganisatoriska kontexten på biblioteks- och informationsvetenskapliga grundutbildningar i Sverige. Vi menar att utbildningen spelar en viktig roll för hur vi som studenter uppfattar centrala delar av ämnet och varken vårt förhållningssätt till information eller vår identitet som biblioteks- och informationsvetare är undantagna. Därför anser vi att det är intressant att göra en diskursanalys av en mycket använd lärobok inom kunskapsorganisation. Valet faller på Jennifer Rowleys och John Farrows *Organizing Knowledge. An Introduction to Managing Access to Information* (2000). Eftersom den används eller har använts på flertalet svenska biblioteks- och informationsvetenskapliga grundutbildningar menar vi att den är både central och inflytelserik. *Organizing Knowledge* kan därför analyseras som ett socialt uttryck eller en *artikulation* av maktförhållandet mellan olika informationsdiskurser inom området kunskapsorganisation, så som det gestaltar sig på grundutbildningsnivå.

Att analysera *Organizing Knowledge* i egenskap av artikulation innebär att det blir intressant att synliggöra vilka *diskurser* som talar i, eller utestängs från texten. Spekulationer kring vilka avsikter och tankar författarna kan ha haft när den skrevs fyller här ingen funktion då texten analyseras på en social och diskursiv nivå och inte som en materialisering av författarens intentioner. Detta innebär att den maktkamp mellan olika informationsdiskurser som uttrycks i texten inte behöver ses som begränsad till *Organizing Knowledge* utan också går att hitta i andra texter. Att analysera texten som ett socialt uttryck gör det alltså möjligt för oss att i viss mån generalisera konsekvenserna av den diskursiva kamp som uttrycks i texten. Därför menar vi att vår analys kan bidra till en fördjupad förståelse för en del av de tankegångar som ligger till grund för kunskapsorganisationens praktiker och konstruktionen av vår identitet som biblioteks- och informationsvetare. Vi vill också öppna för ett ifrågasättande av förhållanden som idag tas för givna inom området för att på så sätt släppa in nya perspektiv i den kunskapsorganisatoriska kontexten.

Problem, syfte och frågeställningar

Det övergripande problem som vi förhåller oss till i detta examensarbete består således i hur ett ojämlikt maktförhållande mellan olika informationsdiskurser inom området kunskapsorganisation leder till att vissa betydelsefulla av information får en dominerande ställning medan andra utesluts. För att synliggöra detta förhållande studerar vi relevanta delar av Jennifer Rowleys och John Farrows *Organizing Knowledge*. Syftet med analysen är att visa vilka konsekvenser främjandet och uteslutandet av informationsdiskurser kan få för kunskapsorganisationens praktiker, samt för hur vår identitet som biblioteks- och informationsvetare konstrueras. Syftet uppnås genom att söka svaren på följande frågeställningar:

- Vilka betydelser får information i analysmaterialet?
- Vilka informationsdiskurser är dominerande?
- Vilka informationsdiskurser är utestängda?

Svaren på dessa tre frågeställningar lägger grunden för vår fjärde frågeställning:

- Hur konstrueras biblioteks- och informationsvetarens identitet i relation till kunskapsorganisatoriska praktiker inom den eller de diskurser som är dominerande?

När vi nu har presenterat vad vi vill uppnå med uppsatsen är det på sin plats att vi, som författare, redogör för våra utgångspunkter. Vi börjar med att redogöra för vår användning av uttrycket biblioteks- och informationsvetare. Tidigare har vi berört våra ontologiska och epistemologiska ansatser. Dessa återkopplar vi till nedan när vi förklarar hur vi behandlar det begrepp som är fokus för vår analys: information. För att visa i vilket sammanhang uppsatsen placerar sig introducerar vi kortfattat de texter som har varit särskilt viktiga för vårt arbete. Även vårt analysmaterial *Organizing Knowledge* presenteras och kontextualiseras. Därefter avslutar vi vårt inledande kapitel med en disposition för uppsatsen.

Biblioteks- och informationsvetaren

Vi analyserar som sagt *Organizing Knowledge* som en artikulation av ett ojämnt maktförhållande mellan olika informationsdiskurser. Syftet med analysen är att vi ska kunna uttala oss om möjliga konsekvenser av detta maktförhållande för såväl kunskapsorganisatoriska praktiker som för hur biblioteks- och informationsvetares identitet konstrueras. Vi vill förtydliga hur vi använder begreppet biblioteks- och informationsvetare.

Som artikulation av informationsdiskurser inom kunskapsorganisation på utbildningar i biblioteks- och informationsvetenskap kommer *Organizing Knowledge* att konstruera sin målgrupp på vissa sätt. I avsnittet ”Audience” kallas denna målgrupp ”students of information management and library studies” och förutsätts utbilda sig till bland annat ”information intermediaries” och ”designers of information systems (Rowley & Farrow 2000, s. xvi). I texten används många andra uttryck för att beskriva de som sysslar med kunskapsorganisation, informationsåtervinning och förmedling av information. Vi väljer att inte använda något av dessa uttryck, utan kallar istället målgruppen för biblioteks- och informationsvetare. Med detta begrepp menar vi någon som utbildar sig i eller har utbildat sig i biblioteks- och informationsvetenskap, på samma sätt som vi skulle tala om någon som utbildat sig eller utbildar sig i statsvetenskap för statsvetare. Vi väljer alltså att använda ett begrepp som syftar på målgruppens utbildning istället för ett mer yrkesrelaterat begrepp som till exempel bibliotekarie. Vi anser inte att en utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap kan sägas med nödvändighet leda till *ett visst* yrke. Vi själva är också biblioteks- och informationsvetare i vår roll som författare av denna uppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, och då vi har utbildat oss i biblioteks- och informationsvetenskap är vi inkluderade i den målgrupp vars identitet konstrueras i *Organizing Knowledge*. Vi kan alltså inte, och vill inte heller, se oss själva som utomstående neutrala betraktare i förhållande till denna konstruktion.

Information – vårt förhållningssätt

Som vi tidigare nämnt tar vi avstamp i en socialkonstruktionistisk syn på vetenskap och forskning som gör att vi ser användningen av språket som central för hur vi uppfattar oss själva och vår värld. Med en sådan utgångspunkt kan aldrig betydelser fastläggas slutgiltigt utan skiftar mellan olika diskurser. I vårt teorikapitel utvecklar vi resonemanget kring diskurser och betydelsetillskrivning. Dock introducerar vi redan här hur vi förhåller oss till en central aspekt i vår analys, nämligen språkets beståndsdelar. Hittills har vi valt att tala om dessa som *begrepp*, men utifrån den poststrukturalistiska syn på språket som vi har som utgångspunkt är denna benämning inte tillräcklig.¹

Poststrukturalismen är del av en språkfilosofisk tradition som går tillbaka till lingvisten Ferdinand de Saussures syn på språket som ett system där varje beståndsdel består av både uttryck och innehåll, eller *beteckning* och *begrepp*. Sammanvägningen av dessa två delar kallas för *tecken* (Bergström & Boréus 2005, s. 317). Eftersom vi inte ser det som möjligt att skilja delarna från varandra i vår analys är det detta uttryck vi fortsättningsvis använder oss av. Vi talar alltså om *tecknet* information och signalerar detta genom att fortsättningsvis placera information inom enkla citationstecken ('information').

Tidigt stod det klart för oss att det inte är rimligt att synliggöra betydelserna hos 'information' inom biblioteks- och informationsvetenskapen om inte de nära relaterade tecknen 'kunskap', 'dokument' och 'data' inkluderas i analysen. Vår förförståelse är att dessa fyra teckens betydelser är svåra att skilja åt i vår disciplin, vilket också visar sig i dekonstruktionen av *Organizing Knowledge*. I vårt teorikapitel fördjupar vi resonemanget kring deras diskursiva positioner. 'Information', 'kunskap', 'data' och 'dokument' kommer med andra ord att följa oss genom hela uppsatsen.²

Texter och intryck

För att klargöra vilket sammanhang vi placerar oss i ger vi några korta presentationer av de texter som varit betydelsefulla för vårt arbete. Framförallt fokuserar vi här på de biblioteks- och informationsvetenskapliga bidrag vi bygger kapitlet "Diskursordning" på. Även texter som hjälpt oss i vår analys, både genom att visa vad som är metodologiskt möjligt och genom att inspirera oss, ges utrymme här. Diskussioner kring teoretiska influenser reserverar vi däremot till teorikapitlet.

Låt oss börja med kapitlet "Diskursordning". Här vill vi framförallt framhålla Sanna Talja, Kimmo Tuominen och Reijo Savolainen, vilka med sin "*Isms*" in *Information Science. Constructivism, Collectivism and Constructionism* (2005) har haft stort inflytande på hur vi ser på diskurser kring 'information' inom biblioteks- och informationsvetenskapen. De beskriver metateorier i disciplinen från en socialkonstruktionistisk synvinkel och framhåller de negativa och positiva konsekvenserna

¹ Detta betyder inte att vi kommer att sluta tala om "begrepp". Till exempel presenterar vi i kapitlet "Teori och metod" en begreppsapparat, och i det sammanhanget ser vi inga problem med att tala om begrepp.

² I vissa fall förekommer orden utan enkla citationstecken. Generellt kan man säga att detta händer när vi inte analyserar deras användning, det vill säga inte behandlar dem som tecken. Ett exempel är när vi talar om "en syn på möjlighet till kunskap om världen" i betydelsen epistemologisk utgångspunkt.

med dessa olika epistemologiska och ontologiska ställningstaganden. Likaså har Olof Sundins och Jenny Johannissons presentation av olika angreppssätt på informationsbehov och relevans i artikeln *The Instrumentality of Information Needs and Relevance* (2005a) varit en betydelsefull influens.

När det gäller vår analys talar vi om texter som dels visat hur en diskursanalys inom biblioteks- och informationsvetenskapen kan gestalta sig, dels inspirerat oss till vad vi kan säga om de diskurser som talar genom vårt analysmaterial. En av de viktigaste artiklarna är Bernd Frohmans *The Power of Images. A Discourse Analysis of the Cognitive Viewpoint* (1992). Precis som titeln antyder är detta en dekonstruktion av det som brukar kallas det kognitiva synsättet inom biblioteks- och informationsvetenskapen och vi har tagit stort intryck av Frohmans tankegångar. Även Kimmo Tuominens *User-centered Discourse. An Analysis of the Subject Positions of the User and the Librarian* (1997), som är en diskursanalys av Carol C. Kuhlthaus *Seeking Meaning. A Process Approach to Library and Information Services* (1993), har varit oss till hjälp. Dels metodologiskt då han, som vi, analyserar endast en central text och dels som idémässig inspiration. Ronald E. Days *The Modern Invention of Information. Discourse, History and Power* (2001) har vi tagit intryck av framförallt i den andra delen av vår analys. Hans betraktelse av informationens historia ur ett kritiskt analytiskt perspektiv har gjort oss uppmärksamma på sammanhang och kopplingar som annars kanske glidit oss förbi. Avslutningsvis vill vi nämna en magisteruppsats inom biblioteks- och informationsvetenskapen som vi ofta återkommit till och som vi kommit att betrakta som ett föredöme för hur man i en dylik akademisk text skapar en lättfattlig struktur och en tydlig innehållspresentation. Detta är Åse Hedemark och Jenny Hedmans *Vad sägs om användare? Folkbibliotekens användardiskurser i tre bibliotekstidskrifter* (2002).

De texter som vi introducerat ovan är naturligtvis bara ett axplock av våra källor men att presentera samtliga skulle varken vara konstruktivt eller möjligt. En viktig text återstår dock att redogöra för och det är vårt analysmaterial, *Organizing Knowledge*.

Analysmaterialet och dess kontext

Då vi inte kan förutsätta att läsaren har kommit i kontakt med *Organizing Knowledge* tidigare, vill vi nu kortfattat beskriva denna bok och den kontext boken befinner sig i. Denna presentation avser att öka läsarens förståelse för analysmaterialet samtidigt som den ytterligare motiverar vårt urval.

Jennifer Rowleys och John Farrows *Organizing Knowledge. An Introduction to Managing Access to Information* (2000) är, trots att den är omfångs- och innehållsrik, en gedigen och lättöverskådlig introduktion av konkret handboks-karaktär. Under rubriken ”Audience” skriver texten:

In common with earlier editions of this book, this edition is written for undergraduate and postgraduate students of information management and library studies. It is intended to be an introductory textbook.

Rowley & Farrow 2000, s. xvi

Organizing Knowledge används som sagt på flera av de svenska utbildningarna i biblioteks- och informationsvetenskap. För närvarande används den på kursen

Organisera och söka information (Litteraturförteckning ht-04 för kursen: Organisera och söka information, 7 poäng, 2005) och anges som ”grundbok” på kursen *Kunskapsorganisation* (Litteraturförteckning vt-06 för kursen: Kunskapsorganisation, 10 poäng, 2006) vilka båda ges på Bibliotekshögskolan i Borås. Avdelningen för informationsvetenskap vid Umeå universitet har placerat den som första bok på litteraturlistan till *Moment 2. Informationsåtervinning/Kunskapsorganisation* (Kursplan för kurs 2 inom Påbyggnadsutbildning i biblioteks- och informationsvetenskap, 160 poäng, 2005). Biblioteks och informationsvetenskap i Lund använder *Organizing Knowledge* på kurserna *Kunskapsorganisation 1* och *2* (Litteraturlista för BIB210 Biblioteks- och informationsvetenskap, 2006). Vid Växjö universitet användes den senast vårterminen 2004 (Kursplan, 2004). Institutionen för ABM vid Uppsala universitet publicerar inte några litteraturlistor för biblioteks- och informationsvetenskap på sin hemsida.

Den upplaga vi undersöker i vår analys är den tredje och senaste, från 2000. Den är utgiven på Gower Publishing Limited. Den första delen, ”Information basics”, är skriven till denna upplaga (McIlwaine 2001, s. 177). Genom en sökning i databasen LISA (Library and Information Science Abstracts) ser vi att varje ny utgåva av *Organizing Knowledge* har recenserats i flera biblioteks- och informationsvetenskapliga tidskrifter. Den tredje utgåvan har recenserats ibland andra *Australian Library Journal*, *Journal of Documentation*, *Program, Education for Information*, *Library Review* och *Managing Information*.

Texten inleds med ”Introduction”, s. xiii–xiv. Därefter är boken indelad i fyra delar på sammanlagt 404 sidor. Den första delen, ”Information basics”, innehåller kapitel 1 och 2. Här positionerar sig texten teoretiskt och för ett utförligt resonemang om ’information’. Den andra delen, ”Records” utgörs av kapitel 3 vilket heter ”Describing documents”. Texten behandlar här olika former av dokumentrepresentationer och metadata. Den tredje delen, ”Access”, innehåller kapitel 4–9 vilka tar upp användare och användargränssnitt, indexeringspråk, ämnesord, klassifikation, olika bibliografiska klassifikationssystem, samt kataloger. Den fjärde delen ”Systems”, slutligen, består av kapitel 10–13 vilka behandlar olika typer av informationssystem, Internet, manuella informationsåtervinningssystem samt ”management of systems for the organization of knowledge”.

Organizing Knowledge använder gärna och många exempel, ofta i form av tabeller. Den lägger stor vikt vid att inte bara tala om teori utan även om vad praktiken behöver förhålla sig till, så som existerande indexeringspråk, klassifikationer och system. I dessa fall handlar det framförallt om hur saker förhåller sig i USA. Sedan boken kom ut har vissa av dessa förhållanden givetvis hunnit förändras. Varje kapitel avslutas med en sammanfattning (”Summary”), samt en lista på ”References and further reading”.

För att sammanfatta: vi har valt att analysera en text som syftar till att vara, och i Sverige används som, en introduktion till kunskapsorganisation för biblioteks- och informationsvetenskapen. Att den också har en viss tyngd internationellt visar sig genom att nya upplagor uppmärksammas i tidskrifter världen över. Vi vill påpeka att för oss blir det mindre intressant huruvida dessa recensioner är positiva eller negativa. Detsamma gäller spekulationer kring vad som var möjligt att tänka då boken skrevs. Vi har inte för avsikt att ställa författarna till svars för vad de inte har tänkt. Vår undersökning rör vad det innebär att boken används *nu* – texten som artikulering. Vi vill

också framhålla att även om kritik framkommer, har vi inte för avsikt att misskreditera texten. Vi anser att diskurser oftast har både positiva och negativa konsekvenser. I detta förhållningssätt är vi inspirerade av Talja, Tuominen och Savolainen (2005) samt Hedemark och Hedman (2002).

Disposition

I detta inledande kapitel har vi nu introducerat det övergripande problem som vi förhåller oss till i uppsatsen. Genom att presentera fokusområden, vårt syfte och vilka frågor vi ställer har vi visat hur vi tar oss an detta problem. Våra utgångspunkter som författare har diskuterats och, i samband med det, vårt förhållningssätt till 'information'. Vi har också kortfattat beskrivit de texter som är och har varit viktiga för vårt arbete, däribland vårt analysmaterial *Organizing Knowledge*.

I nästkommande kapitel fortsätter arbetet med att positionera oss själva och uppsatsen teoretiskt. Precis som rubriken "Teori och metod" markerar presenterar vi här våra teoretiska utgångspunkter och kopplar samtidigt våra analystekniker till dem. Detta beror på att den diskursanalytiska metoden och teorin är tätt sammankopplade.

Kapitlet "Diskursordning" är en skiss över vår förförståelse kring vilka konkurrerande informationsdiskurser som är dominerande inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Diskursordningen är en del av vårt analysverktyg och följer oss genom hela dekonstruktionen av materialet vidare in i diskussionen.

I det fjärde kapitlet, "Betydelser och diskurs", börjar presentationen av vår analys. Dispositionen följer våra frågeställningar, vilket innebär att vi i denna första del av analyspresentationen talar om vilka diskurser som är dominerande respektive uteslutna genom att undersöka betydelser och relatera till vår diskursordning. Vi intar här ett mycket textnära förhållningssätt.

I den andra delen av analyspresentationen, "Subjekt, system och kommunikation", är syftet att svara på vår fjärde frågeställning rörande relationen mellan biblioteks- och informationsvetarens identitet och kunskapsorganisatoriska praktiker i den eller de diskurser som är dominerande i texten. För att göra detta måste vi relatera *Organizing Knowledge* till fler texter än de som ligger till grund för vår diskursordning, vilket innebär att vi här kontextualiserar snarare än identifierar diskurser.

Vi avslutar uppsatsen med kapitlet "Diskussion" där vi, utifrån vårt syfte, för ett resonemang kring det vi synliggjort i vår analys. Vi fokuserar här på maktförhållanden och uteslutning av betydelser.

Teori och metod

Undersökningen i denna uppsats är alltså en diskursanalys av Rowleys och Farrows *Organizing Knowledge*. Vi har redan redogjort för vårt material och urval samt berört våra epistemologiska och ontologiska utgångspunkter såväl som den forskningstradition vi befinner oss i. Detta kapitel syftar främst till att svara på två frågor: Vilken betydelse ger vi i vår uppsats till ”diskurs”? och: Hur går analysen till?

Vårt diskursbegrepp ligger nära det som Ernesto Laclau och Chantal Mouffe presenterar i *Hegemony and Socialist Strategy* (2001). Det är dock en tolkning som grundar sig framförallt på vår läsning av det tredje kapitlet i detta verk och ska alltså inte uppfattas som att vi försöker återge, eller att vi omfattar, allt som Laclau och Mouffe skrivit om diskursanalys. Det som gör Laclau och Mouffe intressanta för oss är att deras diskursbegrepp är mycket omfattande samt att deras angreppssätt grundar sig i intresset för hur olika uttryck (som till exempel texter) förändrar eller fastlägger diskurser (Laclau & Mouffe 2001, s. x). Vi är intresserade av att undersöka vilka diskurser som kan sägas tala genom *Organizing Knowledge*. För att få ingångar till analysen av texten i *Organizing Knowledge* använder vi oss av Norman Faircloughs *Analysing Discourse* (2003). Vi hittar i den tekniker för att analysera text med avseende på de aspekter vi intresserar oss för.

Som stöd för vår tolkning av Laclau och Mouffe samt Fairclough använder vi Marianne Winther Jørgensens och Louise Phillips *Diskursanalys som teori och metod* (2000). Det andra kapitlet i den boken, ”Diskursteori”, behandlar Laclau och Mouffe och baseras främst på *Hegemony and Socialist Strategy*, men Winther Jørgensen och Phillips har dessutom använt sig av texter skrivna av enbart Laclau (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s.31). De behandlar även Fairclough och har på så vis varit till hjälp i sammanmältningen av Laclaus och Mouffes teori med Faircloughs analystekniker.

För Fairclough består diskurs uteslutande av lingvistiska element. Han skiljer mellan *textens egenskaper*, *den diskursiva praktiken* och *den sociala praktiken* - en uppdelning som Laclau och Mouffe inte gör. Faircloughs detaljerade textanalys används för att se hur diskursiva processer kommer till uttryck lingvistiskt i specifika texter (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 72). Vi har tagit fasta på de fördelar med Faircloughs lingvistiska tekniker som Winther Jørgensen och Phillips framhåller. Teknikerna hjälper oss se många drag i analysmaterialet som skulle vara svåra att lägga märke till vid en ”vanlig genomläsning”. Dessutom ger en detaljerad analys oss möjligheten att ge tydliga exempel som både motiverar de påståenden vi gör och visar hur vi kommit fram till dem (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 139). Även om Fairclough gör skillnad på diskursiva praktiker och andra sociala praktiker (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 13), så omfattar hans ”lingvistisk-diskursiva dimension” talspråk, bilder och texter samt hur dessa produceras och konsumeras (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 67).

Vi ser inget problem med att använda Faircloughs tekniker, trots att de bygger på en teori som gör en uppdelning av världen i diskurs och icke-diskurs, då de går att ”översätta” till Laclaus och Mouffes begreppsapparat (jfr Winther Jørgensen & Phillips 2000, ss. 132-133). Vi ansluter oss till Laclaus och Mouffes uppfattning att en analys av den ”sociala praktiken” visar att även denna är diskursivt konstruerad (Laclau & Mouffe 2001, s. 107).

Nedan utgår vi från diskursbegreppet och redogör för den begreppsapparat som ligger till grund för vår undersökning. Vi kopplar till denna begreppsapparat de tekniker för textanalys vi hämtat från Fairclough. Detta innebär att vår terminologi härstammar främst från Laclau och Mouffe och till viss del från Fairclough. I vissa fall använder vi oss av de översättningar av begreppen som finns i den svenska utgåvan av *Diskursanalys som teori och metod*, i andra fall gör vi egna översättningar eller använder de engelska uttrycken. Vi nämner mer om orsakerna till detta i samband med de olika begreppen.

Diskurs och artikulering

Laclau och Mouffe gör i sitt verk en dekonstruktion av såväl marxism som tidigare teori kring diskurs. Detta innebär att de talar mycket om i vilka avseenden deras teori avviker från tidigare teorier. Ett sådant framställningssätt är mycket vanligt i socialkonstruktionistiska sammanhang. Det leder till långa texter som kräver att läsaren har förkunskaper om de teorier som dekonstrueras. Även om vi inte kan undvika att förhålla oss till andra texter, försöker vi, med risk för att förlora nyanser, hålla vår framställning något kortare och enklare än Laclaus och Mouffes.

Laclaus och Mouffes syn på diskurs är framförallt influerad av poststrukturalismen (Laclau & Mouffe 2001, s. xi). Detta innebär att språket uppfattas som ett system av tecken vilka får sin betydelse genom sina relationer till varandra och inte genom relationer till en av språket oberoende existerande ”verklighet” (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 17). Att betydelse etableras relationellt på detta sätt ska inte uppfattas som att diskurser är ”tankekonstruktioner”. Att använda Laclau och Mouffe innebär att avskaffa dikotomin mellan inom- och utomdiskurs. Det grundläggande epistemologiska antagandet är att vi bara har tillgång till världen genom diskurserna. Detta innebär ett synsätt på vår möjlighet till kunskap om världen som medför att hur vi talar om världen, våra handlingar i världen, och den materiella världen, inte går att skilja från varandra. Det handlar om att se världen på ett sätt där allt får sin betydelse genom hur det sätts i relation till något annat.

Tecken ska alltså förstås som samtidigt materiella och språkliga enheter vars identitet beror av deras relationer till andra sådana enheter (Laclau & Mouffe 2001, s. 108). I en diskurs fastläggs betydelsen hos tecknen genom att de regelbundet skiljer sig från varandra på bestämda sätt, det vi kallar för att de har *differentiella positioner* (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 33). Denna fastläggning är tillfällig, som Laclau och Mouffe säger: ”neither absolute fixity nor absolute non-fixity is possible. [Discourse] only exists as a partial limitation of a ’surplus of meaning’ which subverts it” (Laclau & Mouffe 2001, s. 111). Etablerandet av differentiella positioner innebär alltså ett uteslutande av möjliga betydelser. Winther Jørgensen och Phillips skiljer på Laclaus och Mouffes begrepp för detta överflöd av betydelse, *det diskursiva fältet*, och

Faircloughs begrepp *diskursordning*, vilket de låter beteckna ett begränsat antal diskurser inom samma område (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 34). Vi utvecklar senare i det här kapitlet hur vi använder oss av denna betydelse av diskursordning i vår undersökning.

Diskurs är alltså ett system av differentiella positioner som utgör en delvis fastläggning av ett överflöd av betydelse. I enlighet med Laclau och Mouffe ser vi världen som materiell och språklig. Därmed anser vi att det är tillräckligt att vissa regelbundenheter etablerar differentiella positioner för tecken för att vi ska kunna tala om diskurs. Sådana regelbundenheter uppträder i till exempel talade och skrivna uttryck, handlingar och ritualer. Varje sådant socialt uttryck som genom att etablera differentiella positioner fastlägger betydelse kallar vi *artikulation* (Laclau & Mouffe 2001, ss. 105, 113–114). Artikulationer kommer alltid att befinna sig inom diskurser, men då det alltid finns ett överflöd av betydelse kan en artikulation också, genom betydelseförskjutningar, förändra en diskurs.

Vi vill här särskilt påpeka att vi inte ser diskurser som *teleologiska*. Vi ser dem alltså inte som menade att uppfylla ett syfte. Vi menar inte heller att de är projekt som människor skapar eller arbetar med (Laclau & Mouffe 2001, ss. 108–109). Men diskurser och artikulationer begränsar vad som kan sägas och göras – de är uttryck för makt – och påverkar på så sätt i högsta grad människor. Och även om människor (oftast) inte medvetet använder sig av diskurser, så bidrar vi till fastläggandet av betydelse i den mån vi försöker skapa en enhetlig värld (Winther Jørgensen & Phillips 2000, ss. 44–46). Konsekvenserna av den diskursiva konstruktionen av världen är att diskurserna framstår som att de strävar efter att etablera sig som universella. Av denna anledning är det en användbar metafor att kalla diskurser för ”försök” att fastlägga betydelse, och tala om ”kampen” mellan flera diskurser inom ett område.

Att studera hur saker behandlas i skrift blir alltså en viktig del av att studera vad de är, vilket här är det samma som *vad de tillåts vara*. Det är från denna utgångspunkt vi studerar *Organizing Knowledge* som ett diskursivt uttryck. Vi ser texten som en artikulation och vi väntar oss att hitta regelbundenheter i hur den behandlar ’information’. Här vill vi anknyta till vad vi sade ovan om att vi inte ser diskurser som teleologiska. Vi väljer att undersöka texten med avseende på just ’information’ och det innebär att vi kommer att kunna uttala oss om diskurser kring ’information’ i denna text. Vi hade kunnat undersöka andra regelbundenheter och uttalat oss om andra diskurser. En annan viktig poäng här är att de diskurser vi hittar inte kan ses som något som Rowley och Farrow har skapat med ett syfte att föra ut en viss syn på vad ’information’ är. *Organizing Knowledge* ingår i ett sammanhang av, och bygger på, andra texter som på något sätt berör ’information’, då den hör hemma inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Vi berör detta sammanhang dels i kapitlet ”Diskursordning”, dels under rubriken ”Analysmaterialet och dess kontext”.

Begrepp och tekniker

Hur går vi då tillväga för att studera diskurser kring ’information’ i *Organizing Knowledge*? För att förklara detta introducerar vi nu ett antal begrepp från Laclau och Mouffe som har att göra med hur betydelse fastläggs genom artikulation, vilka vi kopplar till Faircloughs begrepp för hur detta sker i en text.

Vi kallar alltså varje social praktik som etablerar en sådan relation mellan tecken att deras betydelse modifieras för *artikulation*. Och *diskurs* är ett strukturerat system av relationer som är resultatet av artikulation (Laclau & Mouffe 2001, s. 105). Diskurser är alltså ett resultat av artikulation och en delvis fastläggning av det diskursiva fältet. I denna fastläggning blir vissa tecken viktigare än andra. De är de tecken kring vilka många andra tecken får sin betydelse och vilkas betydelse alltså är beroende av många andra tecken. Vi kallar dem *nodalpunkter* (Laclau & Mouffe 2001, s. 112). De kan sägas vara de tecken som diskursen organiseras kring (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 35). Då vi undersöker diskurser kring 'information' är 'information' en uppenbar nodalpunkt.

Artikulation består alltså i konstruktionen av nodalpunkter som delvis fastlägger betydelse. Men som vi påpekat finns det alltid ett överflöd av betydelse. Därför kan systemet av relationer aldrig bli slutgiltigt fastlagt och alla tecken kommer alltid att vara mer eller mindre öppna för betydelseförskjutningar (Laclau & Mouffe 2001, s. 113). Det är av denna anledning som artikulation alltid kommer att bestå i konstruktionen av nya skillnader, vilka fastlägger eller förändrar diskurserna (Laclau & Mouffe 2001, s. 114). Vi kan sätta det ovanstående i relation till begreppet diskursordning. Om vi tänker oss flera diskurser inom samma område, kommer de att ha samma nodalpunkter, men de kommer att konstruera betydelsen hos dessa tecken olika. Vi säger att dessa tecken är *flytande betecknare*³ – vad de betecknar är särskilt öppet för förskjutningar (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 35).

Vi vill här nämna vad vi menar med *identitet*. Subjektet konstrueras på samma sätt som all annan betydelse och med *subjektspositioner* menar vi, i enlighet med Laclau och Mouffe (2001, s. 115) de differentiella positioner som subjektet får inta inom diskurserna. Identitet skapas genom identifikation med subjektspositionerna i diskursiva strukturer (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 51). Givetvis är inte heller dessa positioner fixerade (Laclau & Mouffe 2001, s. 115). På samma sätt som vi kan tänka oss att flera diskurser inom ett område konstruerar olika betydelser hos samma nodalpunkter, kan vi tänka oss att de tillåter samma subjekt olika subjektspositioner (Winther Jørgensen & Phillips 2000, ss. 48–49). För vårt material gäller att det har en specifik målgrupp – vilken vi väljer att kalla biblioteks- och informationsvetare – och de diskurser som talar genom texten kommer att tillåta denna målgrupp vissa subjektspositioner och utestänga den från andra.

Logic of equivalence and difference

Nu är det dags att föra in begrepp för det som händer när artikulation fastlägger betydelse hos tecknen. Vi har egentligen redan sagt det: identitet, eller betydelse, är relationell. I en diskurs får tecknen sin betydelse genom att de konstrueras som "samma som" något och "inte som" något annat. Laclau och Mouffe kallar detta för *logic of*

---

³ Laclau och Mouffe skriver "floating signifiers". "Sign" översätts vanligen med tecken, och "signify" med beteckna. Den svenska översättningen av Winther Jørgensen och Phillips använder "flytande signifikant" för "floating signifier", men vi anser det vara onödigt att införa termen "signifikant", som dessutom inte hänger samman med tecken på samma sätt som betecknare gör.

*equivalence and difference*⁴, vilket lite klumpigt kan översättas som *system av ekvivalenser och skillnader*. Låt oss ändå dröja lite vid betydelsen av just detta ordval. *Ekvivalens* är en relation som säger att två saker är, inte *samma sak* (för då kunde man ju lika gärna säga just det), men inte heller att de bara *liknar varandra*. Att två saker är ekvivalenta betyder att de är likadana i de avseenden som räknas (Laclau & Mouffe 2001, s. 128). *Skillnad* ska i det här fallet inte förstås som det uppenbara förhållandet att två olika saker inte är varandra. Laclau och Mouffe påpekar att det att vara en sak innebär alltid att inte vara en annan sak, "to be A implies not to be B" (Laclau & Mouffe 2001, s. 128). *Skillnad* är en relation mellan saker där det är *en del av deras betydelse* att inte vara det andra (Laclau & Mouffe 2001, ss. 127–129).

Hur går vi då tillväga för att se denna betydelse-tillskrivning i texten? Vi har redan nämnt att 'information' är en uppenbar nodalpunkt i diskurser kring 'information'. I avsnittet "Information – vårt förhållningssätt" nämnde vi att det ingår i vår förförståelse att det inom biblioteks- och informationsvetenskapen är svårt att skilja betydelse hos tecknen 'kunskap', 'dokument' och 'data' från betydelsen hos 'information'. Dessa tecken antar vi därför också är nodalpunkter i informationsdiskurser inom disciplinen. Om vi tänker oss en diskursordning kring 'information' inom biblioteks- och informationsvetenskapen, kommer de fyra tecknen alla att ha karaktären av flytande betecknare. Därför tar vår undersökning sin utgångspunkt i textens konstruktion av betydelse hos dessa tecken.

Vi vill se hur vårt analysmaterial tillskriver våra förmodade nodalpunkter betydelse genom logic of equivalence and difference. Enligt Fairclough visar sig detta system i texten genom att ord dyker upp regelbundet i samband med varandra och genom *semantiska* (det vill säga meningsbärande) relationer mellan ord och mellan satser. För att rent konkret se betydelse-tillskrivning i vårt analysmaterial är vi alltså uppmärksamma på hur 'information', 'kunskap', 'data' och 'dokument' regelbundet dyker upp i närheten av eller sätts samman med varandra och andra ord. Vi är också uppmärksamma på vilka semantiska relationer de förmodade nodalpunkterna och de satser de ingår i har till varandra och till andra ord och satser. Att två ord eller företeelser framställs som ekvivalenta i en text visar sig tydligast genom att de sätts samman med *additiva relationer* (som "och") och att texten konstruerar en skillnad mellan dem visar sig tydligast genom att de sätts samman med *kontrastiva relationer* (som "och inte" eller "snarare än") (Fairclough 2003, ss. 101–103).

Logic of equivalence and difference kommer även till uttryck i semantiska relationer som kallas *elaborativa* samt genom *synonymi* och *hyponymi*. En elaborativ relation innebär att texten låter en sats eller ett uttryck vara ett exempel på eller stå som en omformulering av en annan sats eller ett annat uttryck. Ett enkelt exempel är: "Djur, så som hundar och katter." Synonymi är en relation där ett tecken konstrueras som detsamma som något annat, såsom relationen mellan 'hondhund' och 'tik'. Hyponymi är en relation där ett teckens betydelse får ingå i ett annat teckens betydelse. Hyponym kan sägas betyda "underordnad term". Ett exempel är relationen mellan 'hund' och 'djur'. 'Hund' kan sägas vara en underordnad term till 'djur', och hyponymirelationen mellan

---

⁴ Vi har inte funnit någon bra översättning av detta begrepp. Den svenska översättningen av Winther Jørgensen och Phillips talar om "ekvivalenskedjor", men detta är bara en del av logic of equivalence and difference. Vi väljer att behålla begreppet på engelska då vi anser att en översättning leder till att alltför många konnotationer går förlorade.

dem innebär att betydelsen av 'djur' ingår i betydelsen av 'hund'. Elaborativa relationer samt synonymi och hyponymi kan även verka över större avsnitt av text. På så sätt kan olika företeelser eller uttryck konstrueras som exempel på varandra, som synonymer eller som delar av varandras betydelser (Fairclough 2003, ss. 101–103). Sådana förhållanden vill vi klarlägga i vår läsning av *Organizing Knowledge*.

Antagonism och hegemoni

Laclau och Mouffe konstaterar att logic of equivalence, att tecken ges betydelse genom att sättas samman i en ekvivalenskedja, aldrig kan leda till ett stabilt system. För samtidigt som två tecken måste vara olika för att vi ska kunna tala om en ekvivalensrelation mellan dem, så upplöser relationen just denna skillnad. Saker sätts samman i en kedja av ekvivalens tills det enda som kan sägas om dem är vad de inte är (Laclau & Mouffe 2001, ss. 128–129). Inte heller logic of difference, de relationer som handlar om skillnad, kan leda till ett stabilt system, vilket vi har talat om tidigare. Just denna ”upplevelse” av omöjligheten i ett stabilt system av skillnader, kallar Laclau och Mouffe *antagonism* (Laclau & Mouffe 2001, s. 122). De säger ”the presence of the Other prevents me from being totally myself” (Laclau & Mouffe 2001, s. 125). Antagonism betyder att diskursen begränsas i sin betydelsetillskrivning, att den aldrig kan etableras som en totalitet, vilket vi har sett i förlängningen beror på att det alltid finns ett överflöd av betydelse (Laclau & Mouffe 2001, s. 125). Den antagonistiska relationen innebär alltså att det är omöjligt att upprätta och upprätthålla ett system av ekvivalenser och skillnader som är universellt. Ekvivalenskedjor kommer alltid att leda till att något kan beskrivas bara i termer av vad det inte är och överflödet av betydelse kommer alltid att undergräva varje försök till fastläggning.

Om vi återvänder till vår tänkta diskursordning kan antagonism konstrueras som en följd av att flera diskurser försöker fastlägga betydelse inom ett område. Vi säger att diskurserna står i ett antagonistiskt förhållande till varandra; deras betydelsetillskrivningar begränsar varandra (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 55). Betydelsetillskrivning genom artikulation är ett uttryck för makt, det är det som förändrar och fastlägger diskursen. Om en särskild betydelse konstrueras som en totalitet, till exempel så att ett tecken antar representationen av en hel ekvivalenskedja, talar vi om en hegemonisk relation (Laclau & Mouffe 2001, s. xiii). *Hegemoni* är det tillstånd då en viss diskurs framstår som naturligt, som det enda sättet att ordna världen.

Hegemoni innebär alltså att en diskurs särskilda betydelser etableras som universella, medan antagonism innebär att detta begränsas av inflödet av betydelser från andra diskurser. Vi behöver tekniker för att analysera vårt material med avseende på dessa förhållanden, för att kunna se hur vissa betydelser av 'information' blir självklara och andra utesluts. I detta sammanhang inför vi begreppet *olikheter* ("difference") från Fairclough. Inflödandet av betydelse från andra diskurser leder till att det finns olikheter i betydelse och etablerandet av hegemoni kommer alltså att handla om att hejda detta flöde, att reducera olikheter (Fairclough 2003, ss. 40–41, 45).

Fairclough talar om *intertextualitet* ("intertextuality") och *antaganden* ("assumptions") för att beskriva en texts relation till andra texter. Dessa kan förstås vara relationer till texter, både från samma diskurs som texten själv tillhör och till texter från andra diskurser. Intertextualitet används för att beteckna en texts relation till andra texter som på något sätt släpps in i den, till exempel genom citat eller sammanfattningar.

Antaganden handlar också om textens relation till det som sagts eller skrivits på andra ställen, men det handlar snarare om vad texten förutsätter att alla är överens om. Dessa ”andra ställen” är därför inte redovisade i texten. Med andra ord kan antaganden beskrivas som satsers vilka förutsätter att saker förhåller sig på ett visst sätt. Ett ofta använt exempel är frågan ”Har du slutat slå din fru?”, vilken förutsätter att ”du” slår sin fru (Fairclough 2003, ss. 39–40).

För att återvända till termen olikheter så kan intertextualitet i en text sägas öppna för olikheter, medan antaganden reducerar olikheter. Intertextualitet för in andra röster i texten, medan antaganden innebär ett förmodande om en gemensam förförståelse (”common ground”). Det handlar om hur tydlig texten är med den dialog den kan sägas föra med andra texter och med att det kan finnas andra ståndpunkter än den som texten intar. Allra tydligast är detta i fråga om citat, medan det är mindre tydligt då texten säger sig uttala sig om något med viss säkerhet och minst tydligt då den bara gör ett antagande (Fairclough 2003, ss. 46–47).

När det gäller intertextualitet är vi uppmärksamma på vilka texter som är inkluderade i vårt analysmaterial och om de citeras direkt eller indirekt. Vi lägger märke till om citat har ett specifikt eller ospecifikt upphov. Framförallt ser vi på hur texten använder andra texter, hur den relaterar dem i förhållande till varandra och till sig själv. I fråga om citat innebär detta bland annat att se hur de är placerade i texten, hur de samverkar med andra citat och om de står som bra eller dåliga exempel på det texten talar om. I dessa sammanhang har texten själv alltid störst auktoritet. Vi är också uppmärksamma på om texter är exkluderade ur analysmaterialet (Fairclough 2003, s. 192). När texten gör antaganden tittar vi på vad de handlar om: Handlar de om vad som existerar (ontologiska antaganden), hur saker är eller kommer att bli (propositionella antaganden) eller om vad som är bra eller önskvärt (värdeantaganden) (Fairclough 2003, s. 55)?

Vi får på detta sätt en uppfattning om hur mycket olikheter som tillåts i texten; vilket hänger samman med om det är en hegemoniskt etablerad diskurs som talar genom texten eller flera diskurser som står i ett antagonistiskt förhållande till varandra. Vi är också uppmärksamma på hur texten behandlar dessa olikheter. Fairclough talar om hur en text kan förhålla sig till olikheter. Detta kan röra sig från en öppenhet mot och ett erkännande av olikheter, över en betoning av olikheter, till ett sammanförande av olikheter och fokus på det gemensamma. (Fairclough 2003, ss. 42–47, 192). Dessa förhållningssätt tyder på olika grad av dominans för en diskurs i texten. I en etablerad hegemoni kommer olikheter att vara undertryckta, outtalade. Att en text betonar olikheter och kämpar om betydelse tillskrivning – eller reducerar olikheter genom att fokusera på det gemensamma – innebär däremot att det finns en viss grad av antagonism i texten. Det är en indikation på att det finns ett antagonistiskt förhållande som texten erkänner och försöker hantera.

Om vi antar att det finns en strävan efter att etablera hegemoni kan texten använda sig av olika *strategier för att legitimera* sina särskilda betydelser, sin diskurs. Fairclough talar om fyra huvudstrategier för legitimering i texter (2003, s. 98), vilka vi är uppmärksamma på i vår läsning av texten. Den första strategin är att hänvisa till en auktoritet, så som traditioner, vanor och lagar, eller personer med institutionell auktoritet. I fråga om vetenskap blir det naturligtvis vetenskapen själv och framstående personer inom disciplinen. Den andra strategin innebär att hänvisa till nyttan av

institutionaliserat beteende, att säga att det är förnuftigt att göra på ett visst sätt och att det är nyttigt att alla gör på samma sätt. Den tredje strategin för legitimering är genom att hänvisa till värdesystem, det vill säga moral. Slutligen kan en text legitimera sina betydelser genom mythopoesis, genom att göra berättelser i texten. Vi är uppmärksamma på alla dessa strategier i vårt analysmaterial, för att se vilken eller vilka diskurser som är dominerande i texten och hur de förhåller sig till varandra. Vi vill här nämna att denna uppsats använder sig av alla ovanstående strategier.

Analys

Vi vill nu redogöra för hur vi genomför analysen av *Organizing Knowledge*. Först sammanfattar vi de verktyg vi ovan kopplar till teorin. Därefter förklarar vi hur vi använder dem i läsningen av materialet. Vi avslutar med att relatera vårt analysförfarande till hur vi har valt att presentera analysen.

I vår analys använder vi två huvudsakliga verktyg: Det ena är det vi kallar vårt *analysinstrument*, vilket innehåller tekniker för lingvistisk analys som är anpassade till det vi är intresserade av att undersöka. Vi presenterar här analysinstrumentet som en kort sammanfattning av de tekniker vi använder för att dekonstruera texten:

- 1) Vi *lokaliserar* våra förmodade nodalpunkter: 'data', 'dokument', 'information' och 'kunskap' i texten. Även andra uttryck som kan sägas stå för dessa, eller ord där en nodalpunkt utgör en del av ordet, lokaliseras.
- 2) Vi analyserar texten med avseende på våra förmodade nodalpunkter och
  - regelbundenheter i hur andra tecken *uppträder i närheten* av och *sätts samman* med dem
  - *additiva* och *elaborativa* relationer
  - *synonymi* och *hyponymi*
  - *kontrastiva* relationer
- 3) Vi analyserar texten med avseende på våra förmodade nodalpunkter och
  - *antaganden*
  - *intertextualitet*
  - *strategier för legitimering*

Det andra verktyget vi använder är vår *diskursordning*, som är en konstruerad modell av de stora diskurserna kring 'information' inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Den en skiss av vår förförståelse efter läsning av undersökningar om hur 'information' används inom biblioteks- och informationsvetenskapen. I nästa avsnitt förklarar vi närmare hur vi använder diskursordningen som analysverktyg för att sedan presentera den i ett eget kapitel.

Dessa verktyg används genom hela analysen och vi anser att båda är mycket viktiga. De hjälper oss att främmandegöra oss från analysmaterialet. Detta är oundgängligt då vi befinner oss inom den disciplin där det är producerat. Då vi dessutom är två personer

som genomför analysen anser vi att tydliga analysverktyg är nödvändiga för att främja intersubjektivitet.

Vi använder analysinstrumentet och diskursordningen på följande sätt: Efter en första genomläsning av *Organizing Knowledge* väljer vi ut de avsnitt där 'information' spelar en stor roll. Dessa är framför allt de två inledande kapitlen i *Organizing Knowledge* – "Information basics" – där författarna positionerar sig teoretiskt och för ett utförligt resonemang om 'information' samt "Introduction". Här framträder diskurser om 'information' särskilt tydligt och därför väljer vi att fokusera vår analys på dessa kapitel. Det är dock nödvändigt att göra en genomläsning av hela texten, även i de avsnitt där den inte lika explicit sysselsätter sig med 'information', för att se hur informationsdiskurser kommer till uttryck och används. Efter vår första genomläsning har vi också kunnat sluta oss till vissa saker, till exempel att system spelar en stor roll i texten.

En diskursanalys innebär en dekonstruktion av materialet. Vi använder oss vid denna närläsning av vårt analysinstrument. Vi börjar vår analys med att lokalisera våra förmodade nodalpunkter (det första steget i vårt analysinstrument). Därefter läser vi texten, inte som en lärobok, utan med uppmärksamhet på de semantiska relationer, antaganden, den intertextualitet och de strategier för legitimering vi kan finna i samband med nodalpunkterna. Utifrån denna dekonstruktion gör vi sedan en konstruktion. Som vi förklarat ovan använder vi främst det vi ser vid dekonstruktionen med det andra och tredje steget i analysinstrumentet för att se hur texten konstruerar betydelser hos 'information'. När vi undersöker vilka informationsdiskurser som är dominerande och hur de kommer till uttryck, använder vi oss framförallt av det som framkommer vid dekonstruktionen med analysinstrumentets steg tre. Denna konstruktion ger oss möjlighet att genom att relatera till vår diskursordning besvara våra tre första frågeställningar.

Något som blir klart relativt tidigt i vår analys är att en diskurs är dominerande i texten. Under analysen ser vi också att texten kopplar samman system med 'information'. För att kunna svara på vår fjärde frågeställning – som rör relationen mellan kunskapsorganisatoriska praktiker och biblioteks- och informationsvetarens identitet – måste vi fördjupa vår förståelse för denna diskurs. Vi undersöker hur den diskurs som talar genom texten positionerar subjektet och vad den säger om relationen mellan subjekt system och subjekt. Vi bygger alltså på den tidigare analysen, samtidigt som vi fortsätter att analysera större delar av texten. Vi placerar också texten i ett vetenskapsteoretiskt och vetenskapshistoriskt sammanhang såväl som sätter den i relation till vår diskursordning. Vi vill påpeka att detta är en skiss av vår analys. De olika delarna är inte klart avgränsade från varandra och dekonstruktion och konstruktion sker snarare parallellt än efter varandra. Precis som i fallet med presentationen av analysen är det ovanstående en förenkling av ett komplext förfarande.

När vi presenterar analysen gör vi en narrativ konstruktion. Vi berättar hur vi har fått svar på våra frågeställningar och delar in analysen i två kapitel. I den första delen av analysen ägnar vi oss åt den betydelse 'information' får i texten och vilken diskurs som talar genom texten. Den andra delen utgörs av den fördjupning vi talar om ovan och ligger till grund för att vi i vår diskussion ska kunna uttala oss om möjliga konsekvenser av hur diskurser kommer till uttryck och utestängs.

För att göra presentationen så transparent som möjligt grundar vi våra analytiska påståenden i citat. Vi vill också visa att vi inte bara är deduktiva – att vi inte är låsta till vår förförståelse utan använder oss av den. Vi använder citaten både för att visa hur texten typiskt behandlar det vi undersöker och för att ge exempel på när texten gör något som avviker från detta. Vårt urval av citat är motiverat av vilka som är de bästa, i meningen tydligaste, exemplen på det vi vill visa. Det handlar om att göra uppsatsen läsbar och inte alltför lång. Detta innebär att ett citat dyka upp på flera ställen i analysen. Vi väljer att behålla citaten på engelska då detta är textens originalspråk och viktiga nyanser skulle gå förlorade i en översättning till svenska.

Diskursordningen som analysverktyg

Nu har vi introducerat de begrepp och tekniker som vi använder oss av i analysen av *Organizing Knowledge* och beskrivit hur vi använder dem. Vi har också sagt att vi kommer att använda oss av vad vi kallar för vår diskursordning. Winther Jørgensen och Phillips anser att Laclaus och Mouffes teori saknar ett begrepp för – och därmed verktyg för att analysera – en situation då två eller flera diskurser försöker fastlägga betydelse inom samma område. Det diskursiva fältet, som vi sade innan, betecknar ju snarare all utesluten betydelse (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 64).

Winther Jørgensen och Phillips argumenterar för införandet av begreppet diskursordning och för konstruerandet av en diskursordning vid en konkret undersökning. Då en konkret undersökning omfattar en begränsad mängd diskursiva uttryck, anser de att det behövs en bakgrund att ställa uttrycken mot. Detta för att kunna säga hur de förhåller sig till existerande diskurser. Kort sagt behövs det en idé om vad det är för en struktur som artikulationen analyseras i förhållande till (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 133). I vårt fall blir detta än mer sant då vi ju analyserar endast en text. Vi hade också redan innan vi påbörjade vårt examensarbete en stark uppfattning om diskurser kring 'information' inom biblioteks- och informationsvetenskapen och ser vår arbete med att konstruera diskursordningen som ett sätt att nyansera denna förförståelse. Då vi inte kan bortse från vår förförståelse väljer vi alltså att använda oss av den medvetet i analysen. Vi anser att en diskursordning kring 'information' inom biblioteks- och informationsvetenskap fördjupar vår analys då den ger oss större möjligheter att se vilka betydelser det är som artikulationen fastlägger och framförallt vilka den utestänger. Genom att jämföra de betydelser och diskurser vi hittar i analysmaterialet mot betydelser och diskurser i andra texter kan vi motivera att vi talar om utestängda betydelser.

Att klarlägga en diskursordning kring 'information' inom biblioteks- och informationsvetenskap genom att läsa teori skulle kräva en mycket stor undersökning. Vi väljer istället att följa Winther Jørgensens och Phillips rekommendationer – att läsa andra undersökningar – för att få en uppfattning om diskurser kring 'information' inom vår disciplin (Winther Jørgensen och Phillips 2000, s. 134). Vi vill här anknyta till det vi tidigare påpekat, att vår konstruktion av diskurser beror på vårt forskningsintresse. Att vi har en socialkonstruktivistisk utgångspunkt och ett intresse för epistemologiska och ontologiska antaganden samt värdeantaganden kring 'information' influerar både vårt urval och vår läsning av sekundärlitteratur. Även vår konstruerade diskursordning kommer alltså att bero på våra utgångspunkter. Vi vill också påpeka att vi inte ser vår

diskursordning som något för evigt fastlagt. Den är ett verktyg som hjälper oss i analysen och precis som Winther Jørgensen och Phillips påpekar fortsätter vårt arbete med diskursordningen i analysen. Vi måste hela tiden vara beredda att ifrågasätta om det är en rimlig avgränsning vi har gjort (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 137). Innan vi presenterar vår analys redogör vi nu i ett kapitel för vår diskursordning.

Diskursordning

Detta kapitel ägnar vi åt att skissera vår förförståelse av olika informationsdiskurser inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Skissen grundar sig framförallt i vår läsning av Talja, Tuominen och Savolainen (2005) och Sundin och Johannisson (2005a), texter som vi presenterar mer ingående i uppsatsens inledning. Med ett uttryck hämtat från Faircloughs begreppsapparat väljer vi att kalla vår framställning av dessa informationsdiskurser för en diskursordning. I linje med Winther Jørgensen & Philips (2000, s. 64) menar vi att en diskursordning kan beskrivas som en konstellation av konkurrerande diskurser som strävar efter att etablera entydighet inom ett visst område. Dock finns det anledning att göra vissa förtydliganden innan vi fortsätter. Som vi skriver i tidigare kapitel menar vi att det är tillräckligt att vissa regelbundenheter etablerar differentiella positioner för att vi ska kunna tala om diskurs. När vi skisserar vår diskursordning väljer vi alltså att titta på regelbundenheter i antaganden kring 'information' inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Dessa olika regelbundenheter, eller diskurser, och deras förhållningssätt till varandra utgör vår tolkning av de delar av det biblioteks- och informationsvetenskapliga fältet som är relevanta för vår analys.

Vår diskursordning bör uppfattas som *ett* sätt att förhålla sig till ett komplext fält. Den är en analytisk konstruktion som ska underlätta för oss i vårt arbete och skall därför inte uppfattas som ett resultat av vår analys utan som ett verktyg som vi använder oss av för att genomföra den (Winther Jørgensen & Philips 2000, s. 137). Därför ska den *inte* ses som en fullständig redogörelse för biblioteks- och informationsvetenskapens många olika sätt att behandla 'information'. Utifrån vår ontologiska och epistemologiska ansats är en sådan redogörelse helt enkelt omöjlig, eftersom vi menar att det pågår en ständig kamp mellan olika tolkningar och betydelsetillskrivningar. Av detta följer också att vår tolkning är del av denna kamp och vårt val att inkludera just dessa diskurser ska ses som ännu en artikulation av en syn på biblioteks- och informationsvetenskapen som formulerats av bland andra Talja, Tuominen och Savolainen (2005) och Sundin och Johannisson (2005a). Vår diskursordning utgörs av vad vi kallar för den *kognitiva informationsdiskursen*, den *socialkonstruktivistiska informationsdiskursen* och den *socialkonstruktionistiska informationsdiskursen*, en indelning som är inspirerad av ovan nämnda författare.

Då vi med vår diskursordning inte gör anspråk på att framställa någonting annat än en översiktlig skiss ger vi inte utrymme för några direkta nyanskillnader i våra redogörelser. Vi menar att det inte heller behövs för att skissen ska kunna fylla sin funktion som "bollplank" i vår analys. Istället baserar sig presentationerna på vad vi, utifrån vår förförståelse, anser vara diskursernas mest centrala antaganden kring 'information'. Vi vill också understryka att de forskare som vi refererar till inte ska ses som "representanter" för en viss diskurs då de naturligtvis kan ge uttryck för olika

tankar och idéer vid olika tillfällen, kanske till och med i samma text, och därför aldrig helt och hållet kan sägas placera sig inom *en* informationsdiskurs.

Den kognitiva informationsdiskursen

Vi låter vår diskursordningspresentation inledas med en tolkning av den kognitiva informationsdiskursen. Vi börjar med en redogörelse för dess grundläggande antaganden kring kunskapens natur och verklighetens beskaffenhet, där också diskursens förhållningssätt till subjektet diskuteras. Detta leder oss sedan fram till synen på 'information', 'kunskap', 'dokument' och 'data'.

Epistemologiska premisser

I den kognitiva informationsdiskursen uppfattas kunskap som konstruerad av och inom den enskilda individen. Utgångspunkten är en föreställning om att människan skapar personliga kognitiva modeller och kunskapsstrukturer för att representera en objektiv verklighet. Därmed konstrueras individens medvetande som den viktigaste arenan för kunskapsproduktion (Talja, Tuominen & Savolainen 2005, s. 83). Ett centralt antagande inom den kognitiva informationsdiskursen är att människan inte omedelbart kan förstå och använda kunskap som hon ställs inför. Istället måste människor genom erfarenhet skapa sin egen kunskap och bygga sina personliga modeller av verkligheten. Konstruktionsprocessen uppfattas som biologiskt styrd och resulterar i relativt fasta strukturer som sedan ligger till grund för hur individen handlar och uttrycker sig. Detta betyder att även om individen genom erfarenhet kan utveckla mer sofistikerade modeller är den grundläggande kunskapsstrukturen relativt fast (Talja, Tuominen & Savolainen 2005, s. 83). Språket kommer på så sätt att ses som en mer eller mindre oföränderlig, neutral struktur som avspeglar talarens medvetande (Talja, Tuominen & Savolainen 2005, s. 84). Individen använder därmed språket för att kommunicera sitt unika sätt att uppfatta verkligheten. Detta blir ett privat spel där ord får den betydelse som talaren avsett, vilket är en inställning till språket som brukar kallas för *intentionalistisk* (Hall 1997, s. 25).

Kunskap om verkligheten kan alltså skapas genom en förståelse för de kognitiva modeller som styr individen. Eftersom modellerna avspeglas i individens tal och handlingar kommer dessa aktiviteter följaktligen att vara fokus för undersökningar och forskning (Talja, Tuominen & Savolainen 2005, s. 84). På samma sätt kommer studier kring sökandet av information syfta till att analysera den enskilda användarens inre värld och hur denna påverkas av den lärandeprocess som informationssökning anses vara. Användaren förutsätts att gå från ett tillstånd av osäkerhet till ett tillstånd av visshet genom att passera ett antal kognitiva och affektiva steg. Eftersom processen är individuell har användaren liten möjlighet att konstruera betydelse i dialog med omgivningen. Istället ses informationssökning som en privat och subjektiv process, i vilken andra människor endast uppfattas som neutrala förmedlare (Tuominen 1997, s. 356).

Synen på subjektet och informationens ontologi

I den kognitiva informationsdiskursen konstrueras således subjektet som unikt i sitt meningsskapande och därmed som oberoende och åtskild från objektet för sina

handlingar och observationer. Detta subjekt, som vi i linje med Tuominen (1997) kallar för *monologiskt*, uppfattas som en enhet med en sammanhängande identitet som oberoende av kontext står i centrum för sitt eget meningsskapande (Tuominen 1997, s. 358). Subjektets medvetande utgör alltså en arena för subjektiv kunskap och subjektiv information, vilka *båda* fungerar som representationer av den objektiva verkligheten. På så sätt skapas en dikotomi mellan inre och yttre, eller subjektiv och objektiv, kunskap och information. 'Information' uppfattas dels som en del av den objektiva yttre verkligheten och dels som en del av individens subjektiva inre eftersom 'information' i en affektiv och kognitiv process kan formas och tillskrivas personlig mening. Syftet är att "täppa till" vad som uppfattas som luckor i individens kunskapsstruktur för att på så sätt komma till rätta med det som beskrivs som en anomali i individens kunskapsstillstånd (ASK), ett idag vedertaget uttryck inom biblioteks- och informationsvetenskapen (Talja, Tuominen & Savolainen 2005, s. 84). Huruvida informationen ska anses som relevant beror således på dess förmåga att reducera individens osäkerhet kring ett visst fenomen i en viss situation, snarare än på strukturella eller sociala faktorer (Sundin & Johannisson 2005a, s. 111). Förmågan att reducera osäkerhet uppfattas därför som central för att något ska kunna karaktäriseras som information (Case 2002, s. 52).

'Information', 'kunskap', 'data' och 'dokument'

Enligt Bawden (2001, s. 96) kan synsättet ovan relateras till Poppers tredelade världsbild där en åtskillnad görs mellan sinnestillstånd, objektiv kunskap och fysiska objekt. I Dervins (1976, 1977) typologi av information, som bygger på Poppers idéer, inkluderas även processen där objektiv information omformas och inkorporeras i individens kunskapsstruktur. Kategorin benämns "Sense-Making Information" (Case 2002, s. 43). Dessa ontologiska kategoriseringar menar vi kan tjäna som en sammanfattning av den kognitiva informationsdiskursen. Vi konstaterar återigen att 'kunskap' och 'information' uppfattas dels som något subjektivt och internt, vilket utgör individens individuella kunskapsstruktur, dels som något externt och som är del av den objektiva verkligheten. 'Data' är informationens råmaterial och ingår inte i någon kunskapsstruktur. För att kunna kommuniceras måste 'kunskapen' och 'informationen' neutraliseras. I den popperianska världsbilden görs sedan en åtskillnad mellan den externa kommunikativa kunskapen och informationen och de fysiska objekt i vilka dessa dokumenteras. 'Information' är vad dokumentet innehåller och kommunicerar, det som Frohmann (2004a) kallar för dokumentets epistemologiska innehåll. Det är alltså endast detta innehåll som i en "Sense-Making Process" kan omvandlas till personlig kunskap, vilket innebär att informationskanaler inte uppfattas som betydelsebärande.

Inom den kognitiva informationsdiskursen är det således individen och dennes meningsskapande som står i centrum, vilket bestämmer både vad information kan vara och när den kan anses som relevant. Som vi ska se skiljer sig detta från de ansatser som vår nästa informationsdiskurs tar avstamp i.

Den socialkonstruktivistiska informationsdiskursen

De premisser som presenteras i denna del av diskursordningen skiljer sig på många sätt från den kognitiva informationsdiskursens metodologiska individualism. Istället för att uppfatta individen som autonom i sitt meningsskapande förutsätts här att det finns

underliggande sociala strukturer som är avgörande för att, utifrån ett kollektivt perspektiv, kunna förklara hur människor handlar och uppfattar sin omvärld (Sundin & Johannisson 2005a, s. 110). Den socialkonstruktivistiska informationsdiskursens epistemologiska utgångspunkter uttrycks målande i följande citat:

[...] the best way to understand information in IS is to study the knowledge-domains as thought or discourse communities, which are parts of society's division of labor. Knowledge organization, structure, cooperation patterns, language and communication forms, information systems and relevance criteria are reflections of the objects of the work of these communities and of their role in society. The individual person's psychology, knowledge, information needs, and subjective relevance criteria should be seen in this perspective.

Hjørland & Albrechtsen 1995, s. 400

Vad som kan utläsas ovan är att fokus främst ligger på hur förhållandet mellan struktur och praktik tar sig uttryck inom vad som kallas kunskapsdomäner, vilket i sammanhanget omfattas av framförallt vetenskapliga discipliner, organisationer eller yrkesgrupper. Nedan diskuterar vi först de ontologiska och epistemologiska premisser som ligger till grund för detta resonemang och sedan vilka konsekvenser dessa får för hur 'information' används och uppfattas inom biblioteks- och informationsvetenskapen.

Struktur och praktik

Som antytts ovan kan den socialkonstruktivistiska informationsdiskursen placeras inom en vetenskapsteoretisk inriktning som brukar benämnas strukturalism. Som med alla sådana strömningar är det egentligen omöjligt att prata om *en* strukturalism eftersom det finns en mångfald av tolkningar och användningsområden (Brügger & Vigsø 2004, s. 7). Dock kan vissa antaganden anses som gemensamma och dessa använder vi som verktyg för att tolka den socialkonstruktivistiska informationsdiskursen.

Att ha en strukturalistisk utgångspunkt medför en uppfattning om att det finns en dikotomi mellan verklighet och representation, vilket betyder att en åtskillnad görs mellan en extern objektiv verklighet och en socialt konstruerad tolkning av verkligheten. Denna epistemologi stipulerar att sociala fenomen existerar oberoende av vår uppfattning om dem, men att de betydelser som tillskrivs dem är avhängiga vår tolkning. Dock står det inte individen fritt att tyda verkligheten som den vill. Istället anses underliggande sociala strukturer forma och gruppera samhället genom att de både sätter gränser för, och möjliggör hur, individen – som en del av en social grupp – kan tänka och agera. För att kunna förklara relationerna mellan individer, grupper och sociala fenomen är det därför nödvändigt att studera de underliggande strukturer utifrån vilka den sociala verkligheten konstrueras (March & Furlong 2002, ss. 30–31).

De sociala strukturerna ger alltså upphov till en kollektiv praxis och en gemensam överenskommelse kring ontologiska och epistemologiska antaganden inom ett visst område. Sociala konventioner fastställer därmed förhållandet mellan struktur, individ och grupp, och får på så sätt strukturerna att verka stabiliserande. Dock är förhållandet mellan struktur och praktik aldrig helt och hållet givet eftersom individen anses ha möjlighet att göra avvikande tolkningar. Därför finns ett underlag för förändring redan givet i den sociala strukturen, då den sätter gränser men också ger möjlighet för nya tolkningar. Strukturen är följaktligen både stabil och dynamisk (Brügger & Vigsø 2004, ss. 25–29).

Det dialektiska förhållandet mellan struktur och subjekt

I den socialkonstruktivistiska informationsdiskursen befinner sig subjekt och struktur i ett dialektiskt förhållande till varandra. Subjektets tankar och handlingar både bestäms av och befäster de kollektiva konventioner som den sociala strukturen ger upphov till. Samtidigt skapar subjektets individuella praxis och tolkning möjlighet för att konventioner och även den sociala strukturen ska kunna förändras över tid (Brügger & Vigsø 2004, ss. 25–29). Meningsskapande ses därför som en social företeelse, förbunden med kommunikation och handling (Talja, Tuominen & Savolainen 2005, s. 86). Genom att interagera med sin omvärld tar individen intryck av och befäster rådande, kollektiva kunskapsstrukturer. Samtidigt skapar den i processen en individuell kunskapsstruktur utifrån sina egna tolkningar, som genom kommunikation med omgivningen kan leda till förändring. Kunskap konstrueras således genom social interaktion i vilken kollektivt överenskomna betydelser tolkas, internaliseras och kommuniceras av individen vilket, i processen, förändrar både individen och kontexten. Det relevanta föremålet för studier blir därmed det dialektiska förhållandet mellan individ och sociokulturell miljö (Talja, Tuominen & Savolainen 2005, s. 86).

Tankekollektivet och informationens ontologi

Med ett socialkonstruktivistiskt perspektiv förskjuts fokus från den enskilda individens kunskapsstruktur till hur kunskap formas inom vad Jacob och Shaw (citerade i Talja, Tuominen & Savolainen 2005, s. 86) kallar ”knowledge producing, knowledge sharing and knowledge consuming communities”, med vilka de främst åsyftar vetenskapliga discipliner och yrkesgrupper. Ett sådant synsätt innebär att det för biblioteks- och informationsvetenskapen i första hand är det dialektiska förhållandet mellan dessa domäner och dess medlemmar som är intressant att undersöka. Sådana ”tankekollektiv” anses dela samma världsbild och ha en hög grad av överensstämmelse kring hur de talar om och benämner olika företeelser – de har i stor utsträckning tillgång till samma koder för att tolka verkligheten (Hall 1997, s. 21). Professioner socialiseras på så sätt in i vad Taylor (i Talja, Tuominen & Savolainen 2005, s. 86) kallar ”information universes”, vilka är konstruerade utifrån domänens historia och sociala konventioner. Vad som är ’kunskap’ och vad som är ’information’ bestäms av den kontext som domänen utgör, samt tolkas och förmedlas av dess medlemmar genom domänens karaktäristiska språk (Talja, Tuominen & Savolainen 2005, s. 87). Informationens ontologi konstrueras således både socialt och individuellt i ett dialektiskt samspel mellan individens kunskapsstrukturer och den specifika domänkontexten. Utan att studera domänens struktur och dess påverkan på individen kan vi inte förstå praktik och uppfattningar rörande ’information’.

Domän, kontext och objektivitet

Om vi återvänder till det citat som fick inleda vår tolkning av den socialkonstruktivistiska informationsdiskursen kan vi se att den syn på informationens ontologi som förespråkas får epistemologiska konsekvenser. Eftersom individen ses som en social och kulturell varelse kan företeelser som relevans och informationsbehov inte psykologiseras eller analyseras på individuell nivå. Istället måste de enskilda domänernas specifika krav på hur man organiserar och återvinner information studeras. Det är således omöjligt att skapa en universell definition av begreppet, eller universella modeller för hur informationssökning utförs. Däremot kan information och informationspraxis uppfattas som objektiv i förhållande till en viss domän. Genom att

studera domänens konventioner och underliggande struktur kan det objektivt identifieras vad 'information' är, när den är relevant och hur den kan återfinnas (Sundin & Johannisson 2005a, s. 110). Inom domänen anses det följaktligen finnas *en* sanning kring informationens ontologi och epistemologi. På samma sätt kommer också skillnaden mellan 'information', 'kunskap', 'dokument' och 'data' att bestämmas av och kunna objektivt definieras utifrån domänkontexten, vilken inom den socialkonstruktivistiska informationsdiskursen är den dominerande determinanten. För den socialkonstruktivistiska informationsdiskursen, som skildras nedan, är det däremot omöjligt att hitta sådan central determinant för vad 'information' kan eller inte kan vara.

Den socialkonstruktivistiska informationsdiskursen

Detta är den sista i raden av informationsdiskurser inom biblioteks- och informationsvetenskapen som vi väljer att ge utrymme för i vår diskursordning. Vi väljer att benämna den socialkonstruktivistiska eftersom den domineras av den typen av vetenskapsfilosofiska premisser (jfr Talja, Tuominen & Savolainen 2005, s. 89). Liksom ovan redogör vi för ontologiska och epistemologiska antaganden för att slutligen kunna uttala oss om synen på 'information', 'kunskap', 'dokument' och 'data'.

Språket och verkligheten

Biblioteks- och informationsvetenskapens socialkonstruktivistiska diskurs kring information kan sägas vara del av det angreppssätt inom samhällsvetenskap och humaniora som kommit att benämnas "the linguistic turn" eller "the turn to language" (Talja, Tuominen & Savolainen 2005, s. 89). Förenklat innebär dessa idéströmningar ett förhållningssätt där språket ses som det system genom vilket verkligheten konstrueras och får mening. Det sätt som vi uttrycker oss på ska alltså inte ses som en avspegling av en objektiv verklighet eller som en kanal genom vilken talarens intentioner förmedlas, istället konstituerar språket den sociala verkligheten (Winther Jørgensen & Phillips 2000, ss. 15–16). Därmed överges den västerländska modernitetens centrala antagande om en dikotomi mellan objekt och subjekt (Talja, Tuominen & Savolainen 2005, s. 89), vilket får som konsekvens att inte heller vår kunskap om världen uppfattas som en avbild av en objektiv verklighet utan snarare som en produkt av det sätt på vilket vi kategoriserar vår omgivning (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 11).

Språket ska i sammanhanget inte heller förstås som ett allomfattande betydelsesystem, utan är snarare ordnat i mönster eller diskurser. Vi rör oss här med flera språkssystem där betydelser skiftar från diskurs till diskurs (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 18). Att språket ses som föränderligt, och påverkas av hur det används, innebär också att vår syn på världen förändras över tid. Ontologiska och epistemologiska premisser är därför alltid kulturellt och historiskt specifika och kontingenta, det vill säga att våra uppfattningar visserligen ser ut på ett visst sätt men att det inte nödvändigtvis behövs ha blivit just så. Istället kunde betydelserna vi tillskriver olika saker ha sett annorlunda ut (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 11). Diskurser kan därför bäst beskrivas som kunskapsformationer eller entiteter som tillhandahåller ett effektivt och begränsat perspektiv för hur kunskap kan produceras (Talja, Tuominen & Savolainen 2005, s. 89). Dessa uppfattningar är dock aldrig statiska. Snarare pågår det en ständig kamp om det som diskursen håller för sant. 'Kunskap' kan därför inte vara neutral utan är alltid

positionerad, liksom det subjekt som uttrycker 'kunskapen' (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 12).

Subjektet

Historiskt och kulturellt formade diskurser kategoriserar alltså världen och sätter gränser för vad som kan sägas och inte sägas. På så sätt skapar diskurserna begränsade positioner utifrån vilken subjektet kan uttrycka och förstå sig själv. Jaget, liksom världen, konstrueras också genom diskurserna och är föremål för samma förändringsmöjligheter och samma kontingens som alla andra betydelser. Idén om det sanna och fullständiga jaget uppfattas som en myt, men eftersom denna helhet fortsätter att framstå som nödvändig kommer subjektet att präglas av en strävan efter helhet som kommer att fungera som drivkraften i identitetsskapande processer (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 50). Dock bör det understrykas att även om diskurserna erbjuder möjligheter till förändring för subjektet sätter de också gränser genom att vissa handlingar konstrueras som naturliga, medan andra anses som omöjliga. På så sätt får diskursens konstruktion av kunskap och sanning direkta sociala konsekvenser eftersom den genererar en viss typ av handlingar. Därför kommer också vad som tillåts vara 'information', informationssökning och hur människan förhåller sig till informationssystem bestämmas utifrån diskurser och diskursernas subjektspositioner.

Information som social konstruktion

Inom den socialkonstruktionistiska informationsdiskursen kommer betydelserna hos 'information', 'kunskap', 'dokument' och 'data' att uppfattas som diskursivt beroende och därmed som sociala konstruktioner. Istället för att leta efter en universell definition av 'information' och argumentera för denna läggs fokus på de uttryck för 'information' som ges vid en viss punkt i historien. Genom att dekonstruera olika informationsdiskurser kan således de många föreställningar som associeras med ordet 'information' synliggöras. Följande citat illustrerar väl denna ontologiska utgångspunkt:

Ideas of information that enjoy the theoretical rigor of definitions and essences are not useful in understanding the phenomenon of information, because "any effort to try to extract a coherent conceptual structure for the notion would be not just futile but false to its phenomenology: 'information' is able to perform the work it does precisely because it fuzzes the boundaries between several genetically distinct categories of experience" (p. 114).

Frohmann 2004b, s. 1 (citerar Nunberg 1996)

Att studera information på detta sätt innebär att det är möjligt att skapa en förståelse för hur olika berättelser kring informationens natur kan påverka hur vi uppfattar företeelser som vår informationsåtervinning och synen på oss själva som informationssökare (Talja, Tuominen & Savolainen 2005, s. 92).

Sammanfattning

Vad som blir tydligt i skissen ovan är att de diskurser vi inkluderar i vår diskursordning konstruerar 'information' på sätt som skiljer sig avgörande från varandra. I den kognitiva informationsdiskursen är dikotomin mellan subjekt och objekt central för tecknets betydelsetillskrivning. Vi möter både 'information' som är subjektiv och

inkorporerad i individens kunskapsstruktur och 'information' som är objektiv och del av den yttre verkligheten. Som väntat delar diskursens nodalpunkter, 'information', 'kunskap', 'data' och 'dokument', betydelser i många fall, vilket särskilt gäller de två förstnämnda som är svåra att särskilja. 'Data' och 'dokument' intar dock, i viss mån, differentiella positioner till 'information' då 'data' är 'information', som *inte* är del av någon kunskapsstruktur och 'dokument' endast är ett fysiskt objekt *innehållande* 'information'. Viktigt att framhålla är individens dominerande plats i sammanhanget. Uppfattningen om ett autonomt meningsskapande subjekt leder bland annat till att individens kunskapsstruktur får en central position och att språket uppfattas som ett privat spel där tecknen får de betydelser som är talarens intention.

I den socialkonstruktivistiska informationsdiskursen får individen stå tillbaka för ett mer kollektivt synsätt där underliggande sociala strukturer skapar förutsättningar för hur människor kan tänka, handla och agera. Fokus ligger alltså på förhållandet mellan struktur och praktik, så som detta tar sig uttryck inom framförallt vetenskapliga discipliner, organisationer och yrkesgrupper. Inom dessa så kallade kunskapsdomäner ger de underliggande sociala strukturerna upphov till en kollektiv praxis och en gemensam överenskommelse kring epistemologiska och ontologiska antaganden. Betydelserna hos 'information', 'kunskap', 'data' och 'dokument' kan därför uppfattas som objektiva i förhållande till en viss domän. Även subjektet påverkas av de underliggande strukturerna, men kan genom sitt handlande också inverka på dessa. I den socialkonstruktivistiska informationsdiskursen råder det alltså ett dialektiskt förhållande mellan struktur och subjekt.

Den sista informationsdiskurs som vi valde att inkludera i vår diskursordning var den socialkonstruktivistiska vilken utgår från att språket konstituerar den sociala verkligheten. 'Kunskap' ses här inte som en avspeglning av en objektiv verklighet utan som resultatet av hur vi kategoriserar vår omvärld. Ontologiska och epistemologiska premisser är därför alltid kulturellt och historiskt specifika. Inte heller betydelser kan vara statiska och universella utan skiftar från diskurs till diskurs, vilket naturligtvis också omfattar betydelserna hos 'information', 'kunskap', 'dokument' och 'data'. Konstruktionen av vår identitet behandlas på samma sätt, vilket innebär att också subjektet konstrueras genom diskurserna och aldrig kan ses som en fastlagd totalitet.

Med denna korta sammanfattning avslutar vi skissen över vår förförståelse. Det är nu dags att presentera vår analys.

Betydelser och diskurs

Analysen presenteras i två kapitel, i vilka vi berättar om hur vi besvarar våra frågeställningar. I föreliggande kapitel utforskar vi framförallt vilken betydelse 'information' får i vårt analysmaterial och hur denna betydelse konstrueras. Vi kommer på så sätt fram till vilken informationsdiskurs som talar genom texten och vilka som utsluts. Detta ger oss svaret på våra tre första frågeställningar. Här koncentrerar vi oss på "Introduction" samt kapitel 1 och 2 i *Organizing Knowledge* då det är i dessa kapitel som texten behandlar betydelsen hos 'information'. Det är därmed där textens arbete med att legitimera sina definitioner och etablera sin diskurs tydligast kommer i dagen.

Som en introduktion till vår analys återger vi kort våra första intryck av texten. Något som förbryllar oss är att det framstår som att texten tillåter stora olikheter i betydelse för 'information', samtidigt som den lägger stor vikt vid vad den kallar "our definition". Vi lägger också märke till att det vetenskapliga, närmast naturvetenskapliga, språk texten använder, i vissa sammanhang byts mot ett känslolöst talspråk. Vi har, delvis på grund av att texten slår ihop källor och förslag på vidare studier i slutet av varje kapitel och delvis på grund av att den anger referenser nästan bara vid direkta citat, svårt att bilda oss en snabb uppfattning om vilka teoretiker och teorier den anser sig bygga på.

Betydelsen hos 'information'

Låt oss börja med att utforska betydelsen hos 'information' i vårt analysmaterial genom att titta på hur texten behandlar 'information'. Vi är i detta skede inte intresserade av när texten säger sig definiera 'information', utan av hur betydelse konstrueras genom logic of equivalence and difference samt genom antaganden. Vi undersöker följaktligen också relationerna mellan 'information' och våra andra utvalda tecken; 'data', 'dokument' och 'kunskap'. Därefter kan vi titta närmare på hur texten säger sig definiera 'information' och undersöka hur den legitimerar vissa betydelser och utsluter andra.

Vår analys börjar med att lokalisera de tecken som vi anser vara nodalpunkter i informationsdiskurser. Vi ser direkt att 'information' och 'kunskap' är viktigast i texten och de är också tätast knutna till varandra. 'Data' och 'dokument' uppträder snarare som bihang till dessa två tecken – de har en lösare anknytning till dem och varandra. Nedan visas först hur 'information' och 'kunskap' blir oupplösligt förenade i texten och hur de relateras till 'data' och 'dokument'. Därefter koncentrerar vi oss på hurdan betydelse som tillskrivs just 'information' och 'kunskap'.

Relationerna mellan våra förmodade nodalpunkter

'Information' och 'kunskap' är genom hela texten mycket tätt sammanbundna. För 'information' gäller att det tecken som uppträder överlägset flest gånger i samband med det är 'kunskap', och även det omvända gäller. De semantiska relationer som finns mellan tecknen är framförallt additiva (som i "information and knowledge"). Det är också vanligt att texten talar om egenskaper hos dem som gemensamma och om operationer som ska utföras på dem gemensamt. Två tydliga exempel är:

Any discussions about the way in which knowledge or information can be managed, or structured, need to take into account a number of the characteristics of knowledge. These include objectivity, explicitness, currency, relevance, structure, and systems.

Rowley & Farrow 2000, s. 8

The following characteristics of information and knowledge need to be considered in any approaches to the organisation of knowledge: objectivity, accessibility, relevance, currency, structure and organization, and systems.

Rowley & Farrow 2000, s. 16

Att 'information' och 'kunskap' hänger så tätt samman på detta sätt, att de delar betydelser, innebär att texten får svårt att göra en tydlig skillnad mellan dem.

Det finns även flera exempel på att texten "glider" från att tala om det ena tecknet till att tala om det andra i samma stycke. Sådana glidningar, precis som det faktum att tecknen delar betydelser, och att texten ofta talar om att utföra samma operationer på dem samtidigt, antyder en utbytbarhet mellan tecknen. Två exempel är:

[T]he boundaries of 'recorded knowledge' are increasingly difficult to draw. For example, each product on the supermarket shelves carries 'recorded' information [...]

Rowley & Farrow 2000, s. 4

Each type of information has its own *life cycle*. At one end of the time-scale there is a core of relatively stable knowledge for each discipline, such as the way in which the heart functions or the process for the refining of steel. Other information is outdated within hours.

Rowley & Farrow 2000, s. 9

Detta är ur vårt perspektiv inte alls förvånande. Om tecknens betydelse etableras relationellt och hela tiden kan förskjutas, så är det inte möjligt att upprätta och upprätthålla en universell definition av 'information' eller klart skilja 'information' från det relaterade tecknet 'kunskap'.

Det sista citatet ovan är också ett exempel på den skillnad texten faktiskt försöker göra mellan 'information' och 'kunskap'. Vi lägger märke till att den här talar om 'information' i samband med förändring, medan den talar om 'kunskap' i samband med stabilitet. Detta är ett exempel av många på att 'information' tillskrivs en mängd olika egenskaper, med både positivt och negativt värde, medan 'kunskap' ges egenskaper med otydlig eller positiv värdeladdning. 'Information' kopplas genomgående samman med egenskaper som "chaotic", "useless", "valuable", "useful" och "necessary", medan 'kunskap' kopplas samman med egenskaper som "stable" och "appropriate". Texten ger även en positiv värdeladdning till kunskap genom kontrastiva relationer, till exempel då

den på s. 13 säger att relevant kunskap är det som inte är skräp. Vi vill här antyda ett hierarkiskt förhållande mellan 'information' och 'kunskap', vilket vi kommer att återvända till senare.

Det är vår förförståelse att 'data' och 'dokument' är mycket nära förbundna med 'information' och 'kunskap'. Detta är också uppenbart efter att vi lokaliserat alla dessa tecken i texten. Relationerna är företrädesvis additiva och elaborativa. En närläsning av texten ger oss en mer nyanserad uppfattning om relationerna mellan tecknen. Vi ser att 'information' oftare uppträder i samband med 'data' än med 'dokument', medan det omvända gäller för 'kunskap'.

Några typiska exempel på hur texten talar om 'information' och 'data' hittar vi på s. xiii där texten talar om "one definition of information, useful data" och på s. 21 där den talar om "the data that are the raw material of information". Vi ser alltså att 'data' kan sägas vara underordnat 'information'. När det gäller 'kunskap' och 'dokument' hittar vi ett typiskt exempel på s. xiii där texten talar om "knowledge, both in the form of documents and in relation to the contents of documents". Liknande exempel finns på s. 6 där den talar om "recorded knowledge as it appears in documents" och på s. 38 där den uttalar sig om "the formats of knowledge itself – documents and resources in their various guises".

De lite ovanligare exemplen gäller när texten talar om 'information' och 'data' i samband med 'dokument'. På s. 16 säger texten att man kan "store both knowledge and information [...] in documentary form" och slår på s. 40 fast att tills nyligen har det varit tillräckligt att definiera ett dokument genom att säga att "A document is a record of knowledge, information or data, or a creative expression." Den fortsätter sedan: "Basically, stored data, in any form, constitute a document". Det är förstås, precis som i fallet med 'information' och 'kunskap', inte alls förvånande att relationerna mellan de olika tecknen inte är entydiga. Det kan dock vara värt att notera att 'kunskap' kan vara nästan synonymt med 'dokument', men aldrig med 'data'. Av detta skulle man kunna tro följer att 'information' också skulle kunna vara synonymt med 'dokument', då 'kunskap' och 'information' är i det närmaste utbytbara, men så är inte fallet. Nyckelordet här är struktur, vilket vi kommer att tala mer om senare.

Vi ser alltså att 'data', 'dokument', 'information' och 'kunskap' är nära sammankopplade på så sätt att 'information' består av 'data' och att 'kunskap' (och i viss mån 'data' och 'information') kan bäras av, eller utgöra innehållet i, 'dokument'. Detta antyder att dokumentet har en privilegierad ställning som bärare av 'kunskap' och 'information'. Under vår läsning anar vi dessutom att texten framhåller det tryckta dokumentet som särskilt förbundet med 'kunskap'. Det skulle vara intressant att utforska vilka möjliga bärare av 'kunskap' och 'information' som härmed utestängs, men vi har inte utrymme för det i denna undersökning. Den viktigaste konstruktion vi har hittat är att texten inte gör någon tydlig skillnad på 'information' och 'kunskap'. När vi fortsätter att utforska den betydelse texten ger 'information' undersöker vi därför samtidigt betydelsen hos 'kunskap'.

Konstruktionen av 'information' och 'kunskap'

I samband med 'information' och 'kunskap' dyker många ord upp som har att göra med struktur och organisation, kommunikation och förmedlande, "information management"

samt system. Vi utreder nedan hur dessa företeelser relaterar till och ingår i betydelsen hos 'information' och 'kunskap' i texten.

Struktur och intentionalitet

Det kanske allra tydligaste övergripande arbetet texten gör är att den förbinder 'information' och 'kunskap' med struktur och gör denna struktur liktydig med kognitiva strukturer. Redan i "Introduction" talar den om att kunskap behöver struktureras och fortsätter:

Such structuring is at the heart of processes associated with:

- Understanding and cognition – we learn by comparing concepts with one another and understanding relationships between ideas. New concepts are integrated with reference to concepts that we already hold in our memory. Authors and others who create knowledge representations organize information at the micro level in order to help others to understand and learn.
- Finding information or knowledge – as the quantity of knowledge has grown, so it has become increasingly important to develop tools for finding information and knowledge within a store or collection of information.

This book is primarily concerned with the tools that have been developed and used for finding knowledge, but in electronic environments these two processes are sometimes, but not always, intimately interlinked.

Rowley & Farrow 2000, s. xiv

Texten säger alltså att strukturering är hjärtat i processerna "understanding and cognition" och "finding information or knowledge". Texten förutsätter här en kognitiv syn på förståelse och lärande, samt på det mänskliga medvetandet, när den talar om hur vi lär oss. Genom att säga att samma typ av strukturering (texten använder "such") ligger till grund för både förståelse och det att hitta kunskap, och genom att förutsätta att både förståelse och hittande av kunskap sker i processer, kopplar texten samman dessa. *Struktur* blir alltså det som förenar det mänskliga medvetandet och förståelse med informationssökning och kunskapsorganisation. Den använder också ordet "heart", ett ord med tydligt positivt värde, för att beskriva struktureringens roll, vilket förmedlar att den är mycket viktig.

Ett annat exempel på vikten av struktur och organisation i texten är att de får vara ett utmärkande drag ("characteristic") hos 'information' och 'kunskap'. De utmärkande dragen behandlas på sidorna 8–10 i avsnittet "Characteristics of information or knowledge". Under rubriken "Structure and organization" säger texten:

All knowledge has a structure. At the individual, cognitive level, the brain holds associations between specific concepts. Structure is important to understanding. This cognitive structure is reflected in the way in which individuals' (sic) structure information in their communications in the form of verbal utterances, text and graphical representations.

Rowley & Farrow 2000, s. 10

Vi lägger märke till att inget av påståendena om strukturer i de ovanstående citaten tillskrivs något upphov. Texten talar dessutom med absolut säkerhet, den talar om hur det är, inte om vad den anser eller vad någon annan har sagt. Texten talar genomgående

om sambandet mellan 'information', 'kunskap' och kognitiva strukturer så att det framställs som allmänt känt att det förhåller sig på detta sätt.

I det senare citatet ser vi också ett exempel på att 'information' hänger samman med kommunikation. Texten talar här om individer som har en intention att kommunicera något och därför strukturerar 'information'. Detta att kunna kommunicera 'information' hänger ihop med att förändra informationen på något sätt:

3. Reinterpretation is concerned with the conversion of knowledge into a form that can be easily communicated, such as in a document.

Rowley & Farrow 2000, s.12

Citatet ovan är en del av beskrivningen av "The 7 Rs of information management", vilket är en modell som summerar de processer vilka bidrar till "information processing and the creation of knowledge" (Rowley & Farrow 2000, s. 10). Modellen beskriver en cykel där utbyte av 'information' mellan individer och organisationer konstrueras som sju processer vilka går över i varandra. Genom hela kapitel 1 talar texten om att 'information' måste struktureras, att detta sker i processer och att dessa processer ingår i "information management". Kapitlet inleds med:

This chapter emphasizes the significance of the organization of knowledge. It explores some of the contexts in which we organize knowledge, and considers the contribution of the organization of knowledge to the wider issue of knowledge management.

Rowley & Farrow 2000, s. 3

Vi ser här att kunskapsorganisation blir ett hjälpmedel för "knowledge management". Precis som i fallet med 'information' och 'kunskap' gör texten ingen tydlig skillnad på "information management" och "knowledge management", varför vi i fortsättningen kommer att tala om "information and knowledge management". Följande citat får stå som exempel på hur viktigt "information and knowledge management" är i texten. Citatet presenteras i texten med orden "Fairer-Wessels is more specific about the processes that [information management] involves:"

Information management is viewed as the planning, organising, directing and controlling of information within an open system (i.e. organisation). Information management is viewed as using technology [...] and techniques [...] to manage information resources and assets [...] to achieve aims and objectives [...] and to improve the performance of the system and to raise the quality of life of the individual [...]

Fairer-Wessels 1997, citerad i Rowley & Farrow 2000, s. 15

Vi ser att citatet talar om att "information and knowledge management" i slutändan höjer individens livskvalitet. Det är uppenbart att texten konstruerar "information and knowledge management" som något som har ett mycket stort värde. Vi lägger också märke till att sammanhörande med "information and knowledge management" är "information resources and assets", det vill säga 'information' som något som kan köpas och säljas.

Vi vill här kort nämna något om hur texten talar om "the individual". Vi har tidigare sett att texten talar om individer som har en intention att kommunicera något och vi ser i

ovanstående citat att texten talar om "information and knowledge management" som något som är bra för både "organisation" och "the individual". Genomgående talar texten om individer som rationella subjekt vilka, precis som de organisationer som ofta nämns i samma sammanhang och med samma formuleringar, har mål ("objectives") att uppfylla. I nästa analyskapitel går vi närmare in på vilka subjekspositioner texten konstruerar.

Vi ser alltså hur texten kopplar samman 'information' med kommunikation och kommunicerandet av 'information' med "information and knowledge management", vilket i sin tur hänger samman med en syn på 'information' som något som kan köpas och säljas ("information resources and assets" i citatet ovan). Detta betyder förstås att 'information' måste komma i hanterliga "bitar". Ett tydligt exempel på detta och hur det hänger samman med kognitiva strukturer, hittar vi i kapitel 2 där texten talar om automatiserad textanalys som "[s]tructural analysis or knowledge-based analysis". Återigen ser vi alltså ett nära samband mellan struktur och 'information' och 'kunskap':

Knowledge-based text processing systems – expert systems – use many formats of knowledge representation. One that is commonly found is *frames*, which are based on human mental processes. A frame is a receptacle for information about an entity or event. It contains slots to hold the attributes of the entity. As the text is parsed or the cues read, the slots are gradually filled in.

Rowley & Farrow 2000, s. 45

I detta citat samlas många av de antaganden om 'information' och 'kunskap' vi redan sett. Vi ser återigen tecken på en hierarki, där system baserade på 'kunskap' befinner sig högst i hierarkin. Systemen för kunskapsbaserad analys kallas även expertsystem. Dessa system har en struktur som motsvarar den mänskliga hjärnans och arbetar efter samma processer; en kunskapslucka finns att fylla. Texten talar med stor säkerhet om dessa mentala processer. Det är helt enkelt så här det går till.

Struktur och värde

När vi sammanfattar vad vi har sett så här långt framgår det att 'information' är något som rationella individer med en intention att kommunicera samlar och strukturerar och som kan köpas och säljas. Det innebär förstås att dess värde beror av om och hur den används. Texten talar också om detta:

Such collections [of knowledge] are, however, of no value unless individuals use them to retrieve knowledge, and it is therefore also important to consider the Retrieval stage, which is concerned with information retrieval.

Rowley & Farrow 2000, s. 13

The value of information is not readily quantifiable – value depends on content and use, and, indeed, it may be argued that information as it rests in an electronic database has no inherent value.

Rowley & Farrow 2000, s. 7

Texten talar även om för oss att för att vara användbara måste 'information' och 'kunskap' struktureras och organiseras:

Information and knowledge are the lifeblood of organizations and society, but to be useful they need to be structured and organized.

Rowley & Farrow 2000, s. 16

All knowledge has a structure. [...] Structure is important to understanding.

Rowley & Farrow 2000, s. 10

Vi kan nu återvända till den värdehierarki som vi talat om tidigare. Sammanhörande med denna värdering av 'information' och 'kunskap' är en tendens att beskriva 'kunskap' som något som har en struktur ("All knowledge has a structure", s. 10), medan 'information' behöver struktureras ("information is only valuable to the extent that it is structured", s. 3). Om vi sätter detta i samband med konstruktionen av värde hos 'information' och 'kunskap' ovan, där användning skänker värde och förutsätter struktur, skänker detta ett högre värde till 'kunskap'. Denna hierarkiska relation är också synlig i differentieringen mellan "information processing", "information management" och "knowledge management". Det första kan utföras av "all", det andra av "professional information managers" och det tredje av "politicians, chief executives and senior managers" (Rowley & Farrow 2000, s. 14).

Det är alltså inte på något sätt förvånande att följande citat som ett exempel på "the significance of the organization of knowledge" får inleda kapitel 1:

Information is only valuable to the extent that it is structured. Because of a lack of structure in the creation, distribution and reception of information, the information often does not arrive where it is needed and, therefore, is useless.

Koniger and Janowitz 1995 citerade i Rowley & Farrow 2000, s. 3

Även i detta citat är det tydligt att 'information' kopplas samman med en intention att förmedla något. Det framgår också att om denna intention inte kan uppfyllas, på grund av en brist på struktur, så mister 'information' sitt värde.

Struktur och system

Texten slår alltså fast vikten av struktur. Därefter säger den:

Structure is often imposed by systems, whether those systems are conceptual frameworks, communication systems or information systems. Knowledge will be communicated through information systems and stored in information systems. Such systems embrace people and hardware and software.

Rowley & Farrow 2000, s. 10

Här väljer texten formuleringen "whether", det vill säga "oavsett", vilket antyder att de tre typer av system som räknas upp är alla tänkbara typer av system. Vi lägger märke till att dessa systemtyper inte har några uppenbara sociala aspekter och att texten inte nämner något om struktur som konstrueras socialt. Vi ser alltså att texten kopplar samman 'information' och 'kunskap' med system genom att säga att struktur är något som ofta kommer av system. Texten kallar också system för ett utmärkande drag hos 'information' och 'kunskap' (Rowley & Farrow 2000, ss. 8, 10, 16). Den talar på s. 15 om att "[s]uccessful knowledge management requires systems". Då system på detta sätt

konstrueras som mycket viktigt för struktur och därmed för 'information' och 'kunskap', kommer vi att återvända till det i nästa analyskapitel.

Etablerandet av hegemoni

Vi har nu sett hur texten konstruerar betydelsen hos 'information' och 'kunskap'. Denna betydelse, där kognitiva strukturer och intentionalitet spelar stor roll för att något ska vara 'information' och 'kunskap', passar väl in i den kognitiva informationsdiskursen. Vi vill också undersöka hur texten explicit talar om vad och hurdan 'information' och 'kunskap' är. Detta gör den många gånger och på många olika sätt. Nedan citeras några sådana uttalanden:

There has always been, and always will be, data, information, and knowledge. Until recently, knowledge has resided in individuals' memories and understandings, and in printed documents.

Rowley & Farrow 2000, s. xiii

Information is all around us. Our senses collect and our brains filter and organize information every minute of the day.

Rowley & Farrow 2000, s. 3

Information is [...] a central and defining characteristic of all life forms [...]

Kaye 1995, citerad i Rowley & Farrow 2000, s. 4

Information and knowledge are the lifeblood of organizations and society [...]

Rowley & Farrow 2000, s. 16

[I]nformation is everybody's professional stock-in-trade. Information is the knowledge that we either know or have access to.

Rowley & Farrow 2000, s. 20

Detta överflöd av uttalanden om 'information' gör att det, precis som vi konstaterade vid vår första genomläsning av texten, framstår som att det finns stora olikheter i betydelse hos 'information'. Samtidigt har det av vår analys hittills framgått att den kognitiva informationsdiskursen är stark i texten. För att utreda den kognitiva informationsdiskursens dominans fortsätter vi vår analys med att undersöka hur texten hanterar olikheter i betydelse. Vi tittar på hur texten arbetar för att etablera en entydig och universell betydelse hos 'information' och vilka strategier för legitimering vi kan hitta. För att göra detta fokuserar vi på de delar av texten där den säger sig definiera 'information' och 'kunskap' då en definition är något som har stor legitimitet. Följaktligen lägger vi stor vikt vid kapitel 1, där "five distinct definitions" presenteras, och undersöker hur dessa olikheter i betydelse hanteras. Eftersom textens egen definition har större legitimitet än andra definitioner som tas upp är vi särskilt intresserade av vad texten benämner "our definition". Vi undersöker hur denna definition etableras i en rörelse som sträcker sig från "Introduction" och in i kapitel 2.

Textens uttalade definitioner

Redan i ”Introduction” presenterar texten en första definition av ’information’ och ’kunskap’:

[T]he Internet has had a significant effect on information and document delivery. Some have seen this evolution in relation to technology as being defined by the unit that is processed:

- Data – early systems managed data, in the form of structured records.
- Information – the next generation of systems concerned themselves with information, or using one definition of information, useful data, and there was an increase in user focus and the interpretation and presentation of data.
- Knowledge – the latest systems are concerned with knowledge, described in simple terms as information with structure and context.

Rowley & Farrow 2000, s. xiii

Texten säger dock att det den presenterar här är *en* definition av ’information’ och även att det är en *enkel* beskrivning av ’kunskap’. Detta är också ett tydligt exempel på hur texten kopplar samman ’information’ och ’kunskap’ med system. Texten talar om ”evolution”; från system som behandlar data till kunskapsbaserade system. Det hierarkiska samband mellan nodalpunkterna som härmed antyds har vi talat om tidigare. Vi återvänder i vårt andra analyskapitlet till textens bruk av det positivt värdeladdade ”evolution”. Ytterligare en definition av ’information’ och ’kunskap’, liknande den i citatet ovan, ges i *Organizing Knowledge*’s kapitel 2:

An information scientist today would define *knowledge* as the integration of new information into previously stored information to form a large and coherent view of a portion of reality – a definition which fits both human- and machineheld knowledge [...] *Information* to an information scientist is a set of data matched to a particular information need. This again is valid, whether the information is stored in a computer system or in our brain.

Rowley & Farrow 2000, ss. 19–20

Texten ger här uttryck för samma hierarki, men talar med större säkerhet än i det föregående citatet, och den använder auktoriteten hos ”information scientist” för att skänka legitimitet till denna definition. Vi lägger även märke till kopplingen som texten gör mellan ”brain” och ”system”.

Kapitel 1 är speciellt då stora delar av det består av ett arbete med att definiera ’information’ och etablera textens definition som hegemonisk. Det kräver därför ett noggrannare studium, vilket redovisas nedan i avsnittet ”Olikheter i betydelse”. Vad texten säger om en definition av ’information’ i kapitel 1 är:

The central significance of information has led many authors to seek to define the concept of 'information', and to better understand how information is, and might be, processed and managed. These contributions offer a variety of different perspectives, which can be summarized as five distinct definitions:

- information as subjective knowledge
- information as useful data
- information as a resource
- information as a commodity
- information as a constitutive force in society

It is helpful to explain each of these concepts.

Rowley & Farrow 2000, s. 5

Här finns en intressant retorisk glidning som vi återkommer till nedan när vi visar hur texten legitimerar en viss betydelse hos 'information'. Texten säger att det finns många olika *perspektiv* på information, vilka kan sammanfattas i fem olika *definitioner*. När den ska redogöra för dessa definitioner, säger den dock att den ska förklara *begrepp*. Dessa tre uttryck ger olika legitimitet till de olika betydelserna hos 'information'. En definition är ett uttryck som är avsett att vara den exakta betydelsen av ett ord, medan olika personer kan ha olika begrepp om något. Både definition och begrepp är uttryck som är kopplade till "vetenskap" och därför har större legitimitet än perspektiv, ett uttryck som inte har några sanningsanspråk. Vi observerar även att det att definiera 'information' ställs samman med att förstå hur 'information' kan processas och förvaltas. Detta är ytterligare ett exempel på hur centralt "information management" är i texten.

Olikheter i betydelse

Texten talar alltså i kapitel 1 om en mångfald av perspektiv, vilka kan sammanfattas i fem olika definitioner. Här får med andra ord olika betydelser av 'information' komma till uttryck, men vi visar nedan att texten skänker olika grad av legitimitet till dessa. Vi tar här upp de olika betydelserna i samma ordning som de behandlas i analysmaterialet under rubriken "Concepts of information".

Avsnittet "Concepts of information" inleds med betydelsen "information as subjective knowledge":

The concept of information as subjective knowledge is the concept that has attracted most attention, both from early thinkers in the library and information field and from the cognitive sciences.

Rowley & Farrow 2000, s. 6

Denna betydelse förklaras inte i texten. Däremot ges den legitimitet genom att texten hänvisar till auktoriteter, inte bara tidiga tänkare inom biblioteks- och informationsfältet, utan även vetenskap i form av "the cognitive sciences". Texten framställer också "information as subjective knowledge" som det begrepp vilket har fått mest uppmärksamhet. Även detta är ett sätt för texten att skänka legitimitet till begreppet.

Det finns i stycket om ”information as subjective knowledge” inga citat eller referenser. Däremot gör texten ontologiska och propositionella antaganden:

[t]he *subjective knowledge* held in the mind of the individual may be viewed as being translated into *objective knowledge* through public expression, via speech and writing.

Rowley & Farrow 2000, s.6

På så sätt framställer texten denna betydelse av ’information’ som ”naturlig”. Här gör texten också plats för en betydelse av ’information’ som något som kan köpas och säljas:

More recent commentators in the field of knowledge management have distinguished between explicit knowledge and tacit knowledge. *Explicit knowledge* might be viewed as equivalent to objective knowledge [...] *Tacit knowledge* is the knowledge that is in the mind of the individual.

Rowley & Farrow 2000, s.6

”Explicit knowledge” och ”tacit knowledge” är två uttryck som texten använder då den talar om ”information and knowledge management”. Här säger texten uttryckligen att ”explicit knowledge” kan ses som ekvivalent med ”objective knowledge” och den antyder att ”tacit knowledge” är synonymt med ”subjective knowledge”. Den betydelse av ’information’ som används inom ”information and knowledge management” ryms alltså inom ”information as subjective knowledge”.

När det gäller ”information as useful data” talar texten om ”another perspective” som ”derives primarily from the information systems literature” (Rowley & Farrow 2000, s. 6). Tre författare citeras med referenser till verk och sida. Denna betydelse framställs alltså som ett perspektiv, inte ett allmänt känt faktum. Att den dessutom tillskrivs ett specifikt upphov och en relativt snäv målgrupp innebär att den inte får särskilt stor legitimitet.

”Information as a resource” kallar texten för ”an objective and instrumental view” hos ”many professional groups in organizations” (Rowley & Farrow 2000, s. 7) och fortsätter:

This perspective holds that information is an objective resource [...] which accordingly can be managed like other factors of production such as energy, raw materials and labour. [...] It is important to remember, however, that information is distinct from the more traditional factors of production, in the following respects:

Rowley & Farrow 2000, s. 7

Därefter följer en punktlista med tre egenskaper hos ’information’, som ska skilja det från de mer traditionella produktionsfaktorerna. Texten framhåller därigenom att detta synsätt inte ger en ”sann” bild av ’information’. Vi ser att texten kallar denna betydelse för synsätt, eller perspektiv, och att detta synsätt placeras i en tydlig kontext med en specifik avsändare. Det är med andra ord inte ett allmänt känt och accepterat faktum att information är en resurs, utan snarare ett perspektiv som förespråkas av vissa grupper i vissa specifika kontexter.

När det gäller ”information as a commodity” förklarar texten begreppet på följande sätt:

Intellectual property laws, such as those associated with copyright are the precursors to a range of national and international laws and policies relating to trade in information and its associated goods and services. This has led to another view of information, that of *information as a commodity*. The concept of information as a commodity is wider than that of information as a resource, as it incorporates the exchange of information among people and related activities as well as its use. The notion of information as commodity is tied closely to the concept of value as it progresses through the various steps of creation, processing, storage and use.

Rowley & Farrow 2000, s. 7

Vi ser att texten låter detta synsätt även vara ett begrepp. Texten legitimerar också denna betydelse hos ’information’ genom att förklara hur det har uppkommit och genom att framhålla att detta begrepp är vidare än det synsätt (”information as a resource”) som den avfärdade för att det var för snävt. Vi ser att denna betydelse av ’information’ innehåller ett utbyte av ’information’ mellan människor, därtill relaterade aktiviteter och användning av ’information’. På detta sätt beskrivs också ”information and knowledge management” i *Organizing Knowledge* och därmed kopplas ”information as a commodity” till ”information and knowledge management”.

Den sista definitionen som texten tar upp är ”information as a constitutive force in society”. Detta görs i ett enda stycke, vilket är mycket kort och därför citeras i sin helhet:

Braman (1989) identifies the wider perspective of *information as a constitutive force in society*. Definitions of this type view information as not just being embedded within a social structure, but also as an agent in the creation of that structure. It may be argued that information policy decisions are inevitably coloured by the view of a society and are inextricably linked with culture and values.

Rowley & Farrow 2000, s. 8

Texten tillskriver här en person vid ett tillfälle identifierandet av detta vidare perspektiv. Det är alltså inte något som det råder allmän överenskommelse om. Därefter förklarar texten hur definitioner av denna typ ser på ’information’: inte bara som infattad i en social struktur, utan även skapande strukturen. Texten kommenterar sedan denna syn på ’information’ genom att säga att det är möjligt att hävda (”it may be argued”) att ”information policy decisions” oundvikligen färgas av samhällets synsätt och hänger samman med kultur och värderingar. Vi lägger märke till att texten alltså *inte* låter ’information’ påverka sociala strukturer. Vad som möjligen kan påverkas av samhället är inte heller ’information’, utan ”information policy decisions”. Texten undviker också att själv använda ”social structures” genom att bara använda detta uttryck då den återger vad någon annan har sagt. Vi kan här anknyta till vad vi har sett tidigare i analysen: struktur är liktydigt med kognitiva strukturer och det som kan påtvinga struktur på ’information’ och ’kunskap’ är ”conceptual frameworks, communication systems or information systems” (Rowley & Farrow 2000, s. 10), inte sociala strukturer.

Vi ser sammanfattningsvis att texten skänker störst legitimitet till ”information as subjective knowledge” och att den även tillåter ”information as a commodity”. ”Information as a commodity” beskrivs som den betydelse av ’information’ som används inom ”information and knowledge management”, en betydelse som konstrueras

så att den ryms inom betydelsen av ”information as subjective knowledge”. Denna betydelse är också implicit i resten av texten. Ett exempel är då texten talar om ”accessibility” som ett utmärkande drag hos ’information’ och ’kunskap’:

Tacit knowledge is subjective knowledge, which is owned by the individual or team. Most explicit knowledge is stored in the printed archives of societies (libraries) and organizations, and is, in general likely to be more accessible than tacit knowledge.

Rowley & Farrow 2000, s. 9

Vi lägger märke till att texten här säger att ”tacit knowledge” och ”subjective knowledge” är synonyma. Texten talar också, under rubriken ”The 7 Rs of information management”, om att den förespråkar denna betydelse:

2. Once read, the relevant knowledge becomes *information* which is absorbed into the cognitive framework of the individual. This statement implies a definition of information as subjective knowledge. Other definitions exist and may be attractive to some audiences. The use adopted here allows a clear differentiation between knowledge and information, and relates each of these concepts to one of the 7 Rs. This process of *Recognition* is concerned with matching the concepts in the user’s cognitive framework with those in the document that is read. Recognizing is concerned with converting information into *subjective knowledge*.

Rowley & Farrow 2000, s.12

Vi ser här att texten legitimerar denna betydelse hos ’information’ genom att säga att den är användbar, både då den skiljer på ’information’ och ’kunskap’ och då den passar till den modell som texten handlar om. Den avfärdar också andra definitioner, vilka den erkänner existerar, genom att säga att de ”may be attractive to some audiences.”

En legitim definition

Om vi återvänder till de definitioner vi hittade i texten kan vi se att den börjar med en definition av ’information’ och ’kunskap’ i ”Introduction”. Därefter släpper den i kapitel 1 in andra definitioner vilka avlegitimeras eller konstrueras som begrepp eller synsätt. Kapitel 2 börjar med avsnittet ”Information and its uses” som inleds med de tidigare citerade definitionerna av ’information’ och ’kunskap’, vilka återknyter till definitionen i ”Introduction”. Kapitlet fortsätter med en rad exempel på informationens användning. Därefter säger texten:

To sum up then, these examples illustrate how our definition of information can include all the perspectives suggested in chapter 1: as news, subjective knowledge, useful data, a resource, a commodity and a constitutive force in society.

Rowley & Farrow 2000, s. 20

Begreppen, som hade varit definitioner, har nu blivit perspektiv. Texten talar om för oss att alla dessa perspektiv ryms i textens definition, men denna definition är aldrig klart uttalad. Vi har sett att texten förespråkar betydelsen ”information as subjective knowledge”, och vi har sett att den därmed tillåter ”information as a commodity”. Vi har också sett att den inte kallar definitionerna av ’information’ som ’data’ matchande ett informationsbehov och ’kunskap’ som ’information’ med struktur och kontext för sina egna. Men nu talar texten om för oss att även ”information as subjective

knowledge” *ingår* i textens definition. Vi kan bara anta att denna definition är så självklar att den inte behöver uttalas, vilket är ett tydligt tecken på hegemoni.

En hegemoniskt etablerad kognitiv informationsdiskurs

Vi återvänder nu till avsnittet ”The 7 Rs of information management”. De tre första stegen presenteras på följande sätt:

1. A person *Reads* a collection of relevant knowledge recorded in both electronic and printed documents. They may also absorb other inputs from the external environment, or real-world data, using a range of data collection methodologies.
2. Once read, the relevant knowledge becomes *information* which is absorbed into the cognitive framework of the individual. This statement implies a definition of information as subjective knowledge. Other definitions exist and may be attractive to some audiences. The use adopted here allows a clear differentiation between knowledge and information, and relates each of these concepts to one of the 7 Rs. This process of *Recognition* is concerned with matching the concepts in the user’s cognitive framework with those in the document that is read. Recognizing is concerned with converting information into *subjective knowledge*.
3. *Reinterpretation* is concerned with the conversion of knowledge into a form that can be easily communicated, such as in a document.

Rowley & Farrow 2000, s. 12

Det texten beskriver här är en process där subjektiv kunskap neutraliseras för att kunna kommuniceras. Att denna process är något biologiskt betingat blir tydligt då vi sätter det att texten talar om ”matching the concepts in the user’s cognitive framework” i samband med följande citat:

Information is all around us. Our senses collect and our brains filter and organize information every minute of the day. At a very fundamental level information colours our perceptions of the world around us, and thereby influences attitudes, emotions and actions.

Rowley & Farrow 2000, ss. 3–4

Hjärnan filtrerar och organiserar alltså ’information’. Vi ser också i dessa två citat att ’information’ är något som har en relation till en verklighet som existerar oberoende av våra uppfattningar om eller perceptioner av den.

Vi har hittills i analysen sett hur texten förbinder ’information’ och ’kunskap’ med struktur och gör struktur liktydigt med kognitiva strukturer. Dessa strukturer konstrueras som något som påtvingas ’information’ och ’kunskap’ dels av hjärnan och dels av system. System blir också viktiga i samband med ”information and knowledge management”, som har en framträdande roll i texten. Vi har dessutom sett att texten relaterar ’information’ till en objektiv verklighet samtidigt som det definieras som ”subjective knowledge”. Texten framställer också intentionalitet som en viktig egenskap hos ’information’ samt talar om individer och organisationer på samma sätt: som rationella, målstyrda subjekt. De betydelser som texten legitimerar i kapitel 1, där ”information as a commodity” genom hyponymi och synonymi konstrueras som en del av ”information as subjective knowledge”, passar väl ihop med denna konstruktion av ’information’. Vi har också sett hur texten avfärdar de mindre passande betydelserna som illegitima. Sammanfattningsvis kan vi konstatera att de betydelser texten ger ’information’ alla ryms inom den kognitiva informationsdiskursen så som vi skisserar

den i vår diskursordning. Denna diskurs etableras som hegemonisk genom olika strategier för legitimering så att det texten benämner ”our definition” sägs innehålla alla de olikheter i betydelse som texten tillåter.

Vi har nu svarat på våra tre första frågeställningar. Vi har undersökt och redogjort för betydelsen hos ’information’ i vårt analysmaterial och kommit fram till att den kognitiva informationsdiskursen är hegemonisk i texten. Vi ser att vi kan kalla de andra informationsdiskurserna i vår diskursordning – den socialkonstruktivistiska och den socialkonstruktionistiska – utestängda. I vår diskussion återvänder vi till möjliga konsekvenser av denna utestängning av betydelser. För att besvara vår fjärde frågeställning undersöker vi i nästa analyskapitel hur den kognitiva informationsdiskursen positionerar subjektet och vilka relationer som konstrueras mellan subjektspositionerna och de system som påtvingar struktur på ’information’ och ’kunskap’.

Subjekt, system och kommunikation

När vi nu har visat att och hur texten etablerar den kognitiva informationsdiskursens betydelse av 'information' som hegemonisk, vill vi fördjupa vår förståelse för denna diskurs genom att vidga det analytiska perspektivet och placera textens kognitiva informationssyn i ett vetenskapsteoretiskt och vetenskapshistoriskt sammanhang. Då syftet inte längre består i att identifiera utan snarare kontextualisera en diskurs kommer vi fortsättningsvis att inta ett mer deduktivt förhållningssätt till texten, vilket innebär att vi mer eller mindre lämnar analysinstrumentets två första steg bakom oss. Fokus ligger istället på det tredje steget som tar hänsyn till textens antaganden och relationer till andra texter. De senare ska i sammanhanget inte enbart förstås som textens mer uppenbara intertextuella anspelningar genom till exempel citat och hänvisningar. Snarare handlar det om hur *Organizing Knowledge* med en vidare analytisk utgångspunkt kan sättas i relation till andra texter.

Analysen utgår från hur två huvudsakliga teman behandlas i *Organizing Knowledge*. Vi inleder först med ett resonemang kring textens subjektssyn och epistemologiska premisser där vi visar hur dessa kan placeras i ett vetenskapshistoriskt och vetenskapsteoretiskt sammanhang. Därefter för vi en diskussion kring hur *Organizing Knowledge* förhåller sig till vad som i sammanhanget brukar kallas informations sökningsprocessen och erbjuder en förklaring till varför textens modell ser ut som den gör. Avslutningsvis sammanför vi våra två teman, vilket ger oss underlag för att placera *Organizing Knowledge* inom en viss del av den kognitiva informationsdiskursen. Därmed skapar vi en mer förfinad förståelse för textens syn på relationen mellan subjekt och informationssystem, vilket gör det möjligt för oss att svara på vår fjärde frågeställning.

Det monologiska subjektet

I kapitlet diskursordning diskuterade vi hur subjektet i den kognitiva informationsdiskursen konstrueras som en unik källa till mening och hur individens inre värld därför kommer att fungera som diskursens epistemologiska centrum. Uppfattningen om ett monologiskt subjekt ska inte ses som en företeelse som endast kan kopplas till den kognitiva informationsdiskursen. Enligt Tuominen (1997, s. 352) utgör idén snarare en viktig del i den vetenskapliga berättelse som varit dominerade i västerlandet under de senaste 400 åren. I sin analys av den kognitiva informationsdiskursens konstruktion av subjektspositioner förbinder han diskursens individualism med centrala antaganden i denna naturvetenskapligt orienterade tanketradition. Även Frohmann (1992) visar i en likartad analys hur denna "radikala individualism" inkorporerar det informationssökande subjektet i den naturvetenskapliga berättelsen. Inledningsvis redogör vi för hur framförallt dessa två dekonstruktioner

skildrar den kognitiva informationsdiskursens berättelse om det monologiska subjektet samt visar med exempel hur denna gör sig gällande även i *Organizing Knowledge*.

Bilder och modeller

Som nämndes ovan menar Tuominen (1997, s. 352) att den kognitiva informationsdiskursen har sina rötter i en tanketradition som går långt tillbaka i västerlandets historia. Med ett citat hämtat från Shotter (citerad i Tuominen 1997, s. 357) påpekar han att synen på individen som "always already existing as an isolated, bounded, unique, organized center of awareness, action and motivation set apart from other such unities" är en central del av vår tids liberal-humanistiska ideologi. Denna vetenskapsberättelse bygger på ontologiska och epistemologiska premisser där en inre subjektiv representation av verkligheten skiljs från en yttre objektiv och av oss oberoende existerande verklighet (March & Furlong 2002, ss. 30–31). Precis som i vår diskursordning kan vi här relatera till Poppers tredelade världsbild där verkligheten utgörs av sinnestillstånd, objektiv kunskap och fysiska objekt. I följande citat kan vi se hur *Organizing Knowledge* ger uttryck för den Popperianska synen på verkligheten:

The concept of subjective knowledge is the concept that has attracted most attention, both from early thinkers in the library and information field and from the cognitive sciences [...] The *subjective knowledge* held in the mind of the individual may be viewed as being translated into *objective knowledge* through public expression, via speech and writing. The information profession is primarily concerned with this objective knowledge. In particular, they are primarily interested in *recorded knowledge* as it appears in documents.

Rowley & Farrow 2000, s. 6

I *Organizing Knowledge*, liksom i den kognitiva informationsdiskursen, är det dock två delar av denna Popperianska världsbild som blir särskilt viktiga. För det första den objektiva kunskapsstruktur som verkligheten utgör, för det andra den representation eller mentala modell av denna struktur som subjektet skapar genom att verka och leva (Tuominen 1997, s. 352). Texten illustrerar denna tudelade syn på verkligheten i beskrivningen av relationen mellan användare och system.

For users to make effective use of an information system, they must have a cognitive framework, or mental model upon which to hang their understanding. This mental model is a simplified 'picture' of what the system does, which assists the user through their interaction with aspects of the system.

Rowley & Farrow 2000, s. 97

Individen får kunskap om världen genom att strukturera den 'information' den möter och med hjälp av denna bygga modeller av verkligheten i sitt medvetande. Enligt ett resonemang fört av Brenda Dervin och Michael Nilan (1986) innebär detta synsätt att individens kunskapsstruktur, i denna process, liknas vid en tegelvägg. Väggen är dock aldrig helt solid utan individen upptäcker ständigt hål och luckor som måste fyllas. Detta leder till ett behov hos individen att söka efter de rätta byggstenarna, det vill säga den bäst anpassade informationen, som kan täta luckorna och göra väggen eller

kunskapsstrukturen alltmer komplett.⁵ I *Organizing Knowledge* uppfattas processen på ett sätt som har mycket gemensamt med Dervins och Nilans liknelse:

An information scientist today would define *knowledge* as the integration of new information into previously stored information to form a large and coherent view of a portion of reality

Rowley & Farrow 2000, ss. 19–20

Vad som också är uppenbart i denna process är, precis som vi visat i föregående kapitel, hur viktigt struktur är i den kognitiva informationsdiskursen för förståelse och inläring, det vill säga för hur vi anses få kunskap. Detta märks också i *Organizing Knowledge*:

[S]tructuring is at the heart of processes associated with: [...] Understanding and cognition – we learn by comparing concepts with one another and understanding relationships between ideas. New concepts are integrated with reference to concepts that we already hold in our memory.

Rowley & Farrow 2000, s. xiv

Om vi sammanställer det som hittills sagts om den kognitiva informationsdiskursens kunskapssyn blir det tydligt att människans epistemologiska resa uppfattas som en ständig strävan efter att skapa den fulländade mentala kartan över den objektiva verklighet som omger oss. Denna process kan uppfattas som en strävan efter att eliminera kaos till förmån för struktur. I grunden finns en syn på subjektet som en rationell varelse vars kunskapssträvan syftar till att genom kartläggning underlägga sig det aktuella studieobjektet eller som det uttrycktes ovan: ”a portion of reality” (Rowley & Farrow 2000, s. 20). Enligt Tuominen (1997, s. 358) är denna kunskaps- och subjektssyn historiskt tätt förbunden med framväxten av det kapitalistiska industrisamhället där hög produktion kom att kopplas samman med ett ideal som premierade självdisciplin och kontroll. Denna ständiga strävan efter fullständighet innebär att det – trots att de strukturer som utgör skelettet i individens kunskapsbas uppfattas som relativt fasta (Talja, Tuominen & Savolainen 2005, s. 84) – anses vara möjligt för subjektet att genom erfarenhet skapa mer ”kompleta” modeller av den objektiva verkligheten. Detta är en tankegång som också blir tydlig i *Organizing Knowledge* och som kan illustreras av följande antagande:

As users collect information, they create a model of the organization of information which it is necessary for them to refine over time, in other words they learn, and that learning process is an important aspect of their ability to change and survive in an information society. Hence, the importance of the concept of experience in the categorization of users, and the recognition that previous experience influences user success in retrieving information, and interacting with electronic information through specific dialogue styles.

Rowley & Farrow 2000, s. 96

Graden av personlig erfarenhet kommer alltså att ge upphov till mer eller mindre fullständiga mentala modeller hos individen. På så sätt kommer de faktorer som anses påverka interaktionen mellan användare och informationssystem att begränsas till just individens vana vid systemet, medan det sociokulturella sammanhanget utelämnas. Som

---

⁵ Vi vill understryka att Dervin och Nilan (1986) förhåller sig kritiska till den liknelse som åsyftas. Istället för tegelstenar föredrar de att likna ’information’ vid lera som kan formas efter behov.

vi ska se är detta förhållningssätt symptomatiskt för den kognitiva informationsdiskursens monologiska subjektssyn.

Subjektet som en unik källa till mening

Den monologiska subjektet vilar, som skrivits ovan, på en dikotomi mellan subjekt och objekt där individen är åtskild från det som är föremålet för dess handlingar och observationer. Individen kan bara indirekt påverkas av den kultur, det samhälle och de människor som den omges av. Därmed ses den som en unik källa till de kunskapsstrukturer och modeller av verkligheten som den själv skapar (Tuominen 1997, s. 358) eller som Dervin (citerad i Frohmann 1992, s. 375) uttrycker det: "each individual must make his own sense. No outsider can impose sense." *Organizing Knowledge* förhåller sig till kontext på just detta sätt, vilket kommer till uttryck i hur förhållandet mellan användare och system beskrivs:

Mental models are important in that they are owned by individual users. Every user develops a mental model of the system they use to build surrogates or metaphors that help them to understand complex concepts.

Rowley & Farrow 2000, s. 98

Ännu tydligare illustreras den åtskillnad som görs mellan subjekt och objekt samt frånvaron av den sociokulturella kontextens påverkan i den berättelse som texten förmedlar kring "tools for organizing information" (Rowley & Farrow 2000, s. 22). Texten inleder med att tala om hur individen organiserar information i personliga kunskapsbaser och informationsfiler, vilka uppges omfatta vår hjärna, databaser eller andra dokumentkällor och fortsätter:

Everybody needs to organize their own information sources. There is no single way of doing this – each of us structures our information to suit ourselves.

Rowley & Farrow 2000, s. 22

Detta antagande är inget i sig märkligt. Naturligtvis hanterar människor sin vardag på olika sätt. Den polariserande anda i vilken texten fortsätter innebär att antagandet i sammanhanget blir intressant:

Once we move outside the area of personal and domestic information and into published and organizational information, the pattern changes. The information we use in our professional lives – indeed all contexts outside the home – has a corporate existence.

Rowley & Farrow 2000, s. 98

När vi läser de två antagandena tillsammans ser vi att texten först uppfattar individuella informationsstrukturer som oberoende av kontext – vi strukturerar våra egna informationskällor på ett sätt som passar oss själva. Sedan kontrasteras denna personliga 'information' mot 'information' som vi använder oss av utanför hemmet. Denna har en "corporate existence" och är alltså beroende av sitt sammanhang. Det finns här en anledning att stanna upp reflektera över valet av ord. "Corporate" är ett tecken som har starka konnotationer till organisations- eller företagskontexter och leder snarare tanken till en observerbar formaliserad miljö än till ett vidare och kanske mindre uppenbart sociokulturellt sammanhang. Texten tillåter alltså hänsynstagande till kontext, men

endast till en sådan som kan behandlas som objektiv och direkt observerbar. Detta visar sig genom att när den använder ”context” sätts det oftast samman med ”systems” i betydelsen informationssystem (se t ex Rowley & Farrow 2000, ss. 15, 275). På så sätt kan texten genom ordval utesluta de sammanhang som inte är ontologiskt sanktionerade i den kognitiva informationsdiskursen och bibehålla dikotomin mellan den objektiva verkligheten och individens representation av denna. Kontext blir således med Frohmans (1992, s. 375) ord bara “a set of causes determining the characteristics of interior representations, reflections, and appearances”.

Denna syn på kontext återspeglas också i hur *Organizing Knowledge* talar om relevans under rubriken ”Relevance” i kapitel 1:

Knowledge available to an individual must be appropriate to the task in hand [...] Knowledge is relevant when it meets the user’s requirements, and can contribute to the completion of the task in which the user is engaged, whether that task is decision-making, problem-solving or learning [...] all of the material information that is necessary to complete a specific task must be available. In addition, the level of detail, or *granularity*, of the information must match that required by the task and the user.

Rowley & Farrow 2000, s. 9

Huruvida ’information’ kan sägas vara relevant avgörs av individen och beror på ”the task in hand”. Detta gör kontext till ett mycket snävt begrepp, som har att göra med individens erfarenhet och arbetsuppgift och alltså inte har några sociala aspekter (jfr Sundin & Johannisson, 2005a). Vi lägger också märke till att texten begränsar vad det är möjligt att använda ’information’ till – ”the task in hand” – genom att använda formuleringen ”whether”.

Indirekt talar texten om relevans under rubriken ”The 7 Rs of information management” i kapitel 1. Texten talar här om att individer skiljer mellan relevant ’kunskap’ och skräp utifrån sina specifika, individuella mål. Denna relevanta ’kunskap’ hämtar de från ”collections of knowledge” som organisationer har sammanställt efter vad de bedömer vara intressant i förhållande till *sina* mål. Den ’kunskap’ som organisationerna härmed strukturerat har de hittat i ”the knowledge domain” vilket är detsamma som all ”validated knowledge”. I detta sammanhang framställs validering som en avsubjektifierad process, vilken innebär en filtrering av individers kommunikationer (Rowley & Farrow 2000, ss.12–13). Det är alltså den rationella individens mål som avgör om ’information’ och ’kunskap’ är relevant. Men det är någon annan som har valt ut och strukturerat den filtrerade ’information’ och ’kunskap’ individen har att välja på. Individens inre värld tillåts därmed behålla sin position som epistemologisk brännpunkt, samtidigt som den informationssökning individen utför understöds av att någon har strukturerat den ’information’ och ’kunskap’ som eftersöks. Vi ska nu titta närmare på den syn på informationssökning som *Organizing Knowledge* förmedlar.

Informationssökningsprocessen

Den kognitiva informationsdiskursens syn på vad som i sammanhanget brukar benämnas informationssökningsprocessen är ibland förknippad med den informations-sökande människans känslor under processens gång (se t ex Kuhlthau 2004). Individen förutsätts vara tvungen att i sin strävan efter fullständighet genomgå olika affektiva

stadium, vilket förenklat innebär att känslor av osäkerhet ska reduceras till förmån för känslor av självförtroende och säkerhet (Tuominen 1997, s. 355). *Organizing Knowledge's* beskrivning av informationssökning delar många karaktäristika med denna syn, framförallt i hur den talar om en strävan efter sammanhängande och kompletta modeller över verkligheten och fokuserandet på individens inre värld. Texten gör dock ett avsteg från den användarorienterade syn som intas i beskrivningen ovan och utelämnar affektiva aspekter i sin redogörelse för vad den framställer som sökningens tre steg: "familiarization", "analysis" och "translation".

Det första steget i *Organizing Knowledge's* modell, "familiarization", syftar till ett stadium där individen ska klargöra sin intention med sökningen och därmed göra sig bekant med "what he or she wishes to retrieve" (Rowley & Farrow 2000, s. 101). Om vi återknyter till Dervins och Nilans (1986) tegelväggsliknelse, vilken här snarast får kraften hos en metafor, innebär detta steg att omfattningen av hålet i tegelväggen ska uppskattas och typen av tegelsten väljas:

The reference interview should ascertain both a clear subject profile and also other characteristics of the required documents or information, such as any constraints on date, language, source or level.

Rowley & Farrow 2000, ss. 101–102

Även i steg två av modellen, "analysis", är det möjligt att relatera till Dervins och Nilans (1986) liknelse. I detta stadium av processen omsätts de uppgifter som inhämtats under steg ett till ord eller koncept som tillsammans skapar en sökprofil (Rowley & Farrow 2000, s. 102). Luckans omfattning och tegelstenens karaktär ska alltså analyseras och verbaliseras. För att sedan genomföra den faktiska sökningen måste individen även genomgå det tredje stadiet, "translation", där den individuella analysen och verbaliseringen översätts till ett informationssystems kontrollerade språk (Rowley & Farrow 2000, s. 102). Syftet med de tre stegen är att uppnå en lyckad och effektiv sökning, vilket innebär:

[To] retrieve sufficient relevant records and avoid: [...] retrieving irrelevant records [...] retrieving too many records [...] retrieving too few records.

Rowley & Farrow 2000, s. 103

Förklaringen till formen för *Organizing Knowledge's* informationssökningsmodell står framförallt att finna i de ontologiska och epistemologiska premisser som texten vilar på och som avhandlats tidigare i kapitlet. Genom att diskutera kopplingen mellan dessa antaganden och de teorier kring kommunikation och betydelse som har varit centrala inom informationsvetenskapen sedan dess barndom på 1950-talet vill vi visa i vilken del av den kognitiva informationsdiskursen som *Organizing Knowledge* positionerar sig.

Kanalmetaforen

Den röda tråd som vi ständigt återkommer till i vår analys är den kognitiva informationsdiskursens epistemologiska fokus på individens inre kognitiva modeller, vilka formar värderingar och handlande. I detta avsnitt ligger vikten framförallt vid hur det sätt som individen uttrycker sig på ses som en avspegling av dessa strukturer och därmed kommer att fungera som en reflektion av individens medvetande. Språket ses här, vilket vi skrev i kapitlet "Diskursordning", som ett privat spel där ord får den

betydelse som talaren avsett. Med denna intentionalistiska inställning till språket kommer kommunikation primärt att ses som överföringen av ett meddelande från ett medvetande till en annat. Inom informationsvetenskapen har detta synsätt haft stor genomslagskraft genom omfamnandet av Weavers generella kommunikationsteori i vilken information behandlas just som "the flow and exchange of a message, originating from one speaker, mind, or source and received by another" (Day 2001, s. 38). Denna uppfattning kring informationens karaktär och kommunikationens roll kallas ofta för kanalmetaforen eller "the conduit metaphor" efter en formulering av Michael J. Reddy (Day 2001, s. 38).

Organizing Knowledge's informationssökningsmodell bär väldigt starka drag av just kanalmetaforen. Som beskrivits ovan verbaliseras intentionen med individens sökning och antar formen av ett meddelande (sökprofil) för att sedan, översatt till informationssystemets språk, mottas av systemet i oförvanskad form. Trots att meddelandet genomgått flera steg av analys och översättning innan det slutligen mottas av informationssystemet bibehålls dess ursprungliga betydelse intakt. Detta är möjligt just på grund av den intentionalistiska inställningen till språket, där talarens intention på ett självklart sätt finns representerad i de ord som kommuniceras och där lyssnaren eller mottagaren också kommer att agera därefter (Day 2001, ss. 38–39). Kanalmetaforen visar sig även när texten talar om "information and knowledge management":

Knowledge management projects focus on one or more of the following four objectives:

[...]

2. *To improve knowledge access*, or to provide access to knowledge or to facilitate its transfer among individuals; here the emphasis is on connectivity, access and transfer [...]
3. *To enhance the knowledge environment* so that the environment is conducive to more effective knowledge creation, transfer and use [...]

Rowley & Farrow 2000, ss. 15–16

Texten använder här "connectivity" och "transfer" när den talar om mål med "knowledge management". Vi påminner om att vi redan har sett att "successful knowledge management requires systems" (Rowley & Farrow 2000, s. 15).

Särskilt det tredje steget i *Organizing Knowledge's* informationssökningsmodell, "translation", fyller en viktig illustrativ funktion för kopplingen mellan texten och kanalmetaforen. Syftet med detta stadium består i att skapa en klarhet i kommunikationen mellan människa och system, vilket sker genom att översätta sökarens intention till det språk som systemet förstår. Översättningen äger rum utan att den ursprungliga intentionen i meddelandet går förlorad och ska alltså snarast ses som en reproduktion av autonoma och intakta betydelser. Den fragmentering av betydelse som tolkning och affekt innebär kan därmed till stor del uteslutas av texten. Genom att inta en position där en klar och entydig kommunikation är möjlig, i synnerhet mellan människa och system, tillåter texten möjligheten att mäta ett informationssystemets effektivitet genom se hur pass väl dess svar motsvarar sökarens intention, Det vill säga hur väl det lyckas med att "retrieve sufficient relevant records" (Rowley & Farrow 2000, s. 103). För att utvärdera "systems for the organization of knowledge" utvärderar man alltså informationsåtervinningen. Detta kan göras genom att mäta "recall and precision". Det gäller också att "a good information retrieval system must [...] be efficient and cost-effective" (Rowley & Farrow 2000, s. 365). För att utvärdera

systemets ”efficiency” kan man undersöka tiden det tar att utföra en sökning och kostnaden för sökningen. Båda dessa påverkas av ”usability”. Man kan också utvärdera användarnas sökbeteende, ibland genom att fråga användarna vad de tycker. Det är oftast systemdesignern som gör utvärderingen och det är alltid designern som avgör när systemet möter användarens behov (Rowley & Farrow 2000, ss. 362–369). Emellertid kan inte hoten mot den raka överföringen av otvetydiga meddelanden helt elimineras ens av sådana experter.

Shannon, Weaver och begreppet ”noise”

Informationsteorin vilar som vi har sett ovan på en grund där betydelser uppfattas som intentionella och absoluta. För att förklara uppkomsten av sådant som stör den klara kommunikationen och ger upphov till oönskade utfall, såsom återvinnandet av irrelevanta dokument eller fel mängd information (jfr Rowley & Farrow 2000, s. 103), behöver ett koncept konstrueras som kan förkroppsliga detta hot. Warren Weaver, inspirerad av Claude E. Shannon, erbjuder i sin fortfarande inflytelserika generella kommunikationsteori ett sådant koncept i form av begreppet ”noise”. Weavers syfte bestod i att åstadkomma en bred kommunikationsteori. Genom att likställa hur ett mänskligt medvetande påverkar ett annat med hur en mekanism kan påverka en annan mekanism kom mänsklig kommunikation att uppfattas på samma sätt som överföringen av en signal mellan en sändare och en mottagare. Störningar i den klara kommunikationen konstrueras i modellen som ”noise” – på svenska brus – från en tredje, extern källa (Day 2001, s. 41). I *Organizing Knowledge* används detta begrepp då texten talar om utvärdering av informationsåtervinnningssystem:

Some items that are not relevant are retrieved. This is known as *Noise* [...] The search fails to retrieve some relevant items. These are *Misses* [...] Indexing systems and search software should be designed to maximize both recall and precision: that is, to minimize Noise (2) and Misses (3).

Rowley & Farrow 2000, s. 363

Det finns alltså möjligheter att designa system för indexering – och möjligheter att hitta ett sätt att indexera – som minimerar ”noise”. Detta grundar sig i synen att på systemen kan efterlikna de kognitiva strukturerna och avspegla den objektiva struktur som verkligheten utgör. I och med detta kan sociala dimensioner hos språket, så som tolkning och fragmentering av betydelse, uteslutas och därmed säkerställs möjligheten till en rak korrespondens mellan intention och korrekt representation.

Vidare kan sägas att de idéer som beskrivits ovan leder fram till en uppfattning kring språkets struktur som, liksom alla strukturer i den kognitiva informationsdiskursen, kan jämföras vid Dervins och Nilans tegelväggsliknelse. I detta fall är byggstenarna åtskilda meddelanden över vars betydelse avsändaren har full kontroll. Detta innebär att talaren anses ha frihet att bestämma över exakt vilka budskap den vill förmedla. Mottagaren, å sin sida, har möjlighet att välja huruvida ett meddelande ska avvisas eller tas emot. Analogin med tankarna bakom den fria marknadsekonomin är tämligen uppenbar (Day 2001, ss. 38–39). Därför kan, som vi har sett i föregående del av analysen, ”information as a commodity” tillåtas medan definitioner av ’information’ som inte helt utplånar de sociala dimensionerna hos språket måste uteslutas.

Om vi slutligen sammanställer de två huvudsakliga teman som diskuterats ovan blir det tydligt att vi rör oss i en diskurs som är starkt präglad av de antaganden som utgör

stommen i den naturvetenskapliga berättelsen. Dikotomin mellan en objektiv yttre verklighet och en individuell inre värld i form av mentala strukturer leder till ett monologiskt subjekt som hela tiden strävar efter att skapa en fullständig mental karta över verkligheten. Med en sådan verklighetsuppfattning är det inte möjligt att ta hänsyn till faktorer som inte uppfattas som objektiva eller direkt observerbara. Detta innebär att kontext – om den överhuvudtaget anses spela roll för informationssökning och informationsbehov – begränsas till formaliserade miljöer som system. Istället ges individens inre värld ontologisk och epistemologisk suveränitet, vilket visar sig i hur texten behandlar relevans. Som Frohmann (1992, s. 375) uttrycker det: "the inner is the real, the true, and the essential for therein lies the heart of individual identity". Betydelser och språk ses som något som kommer inifrån individen och återspeglar en objektiv verklighet. Mänsklig kommunikation kommer därför att uppfattas som överföringen av intakta betydelser som kan behandlas på samma sätt som mekanisk och mätbar signalöverföring. Konsekvenserna av detta blir, som vi ska se, att informationssystem kommer att kunna omfattas av de idéer kring evolution som i den naturvetenskapliga berättelsen ligger till grund för synen på livets utveckling. Detta kopplar informationssystemen till den biologiska kroppen och sår fröet till en önskan att konstruera informationssystem som fungerar som en förlängning av den mänskliga hjärnan.

Den starka kognitiva informationsdiskursen

Enligt Gregory B. Newby (2001, s. 1027), professor i biblioteks- och informationsvetenskap samt forskningsledare på the Arctic Region Supercomputing Center, kan den kognitiva informationsdiskursens⁶ historiska utveckling delas in i fyra paradig där det senaste i raden benämns "the cognitive approach". För att förtydliga väljer vi här att fortsättningsvis kalla detta för *den starka kognitiva informationsdiskursen*⁷. Till skillnad från tidigare inriktningar som fokuserat på dialogen mellan människa och dator ("the interactive approach") eller på konstruktionen av modeller för informationssökning ("the user-based approach") koncentrerar sig den starka kognitiva informationsdiskursen helt på förändringar i individens mentala karta. Genom att introducera en metod för att mäta luckor i individens kunskapsstruktur som sedan kan matchas mot ett informationssystemts motsvarande "informationsbitar", menar Newby (2001, s. 1026) att det första steget mot ett förverkligande av ett utomkroppsligt minnessystem är taget. Därmed har den utopiska drömmen om ett fulländat informationssystem utan "noise", där människa och maskin inte längre går att skilja åt, kommit närmare.

Vår analys visar att *Organizing Knowledge* också befinner sig inom denna starka kognitiva informationsdiskurs, om än inte lika förbehållslöst som Newby's metod. *Organizing Knowledge* ger även utrymme för idéer från "the interactive approach", så länge de stödjer det syfte som textens diskurs vill uppnå, vilket är en så klar kommunikation mellan människa och informationssystem som möjligt. Denna strävan

⁶ Newby talar här egentligen om fyra paradig inom *informationsåtervinning*, men eftersom han endast talar om olika synsätt som innefattas av den kognitiva informationsdiskursen väljer vi att tolka hans informationsåtervinningsbegrepp som motsvarande vår uppfattning om den kognitiva informationsdiskursen.

⁷ Detta uttryck ska inte förväxlas med vad Newby benämner "the strong cognitive stance" som visserligen har likheter med vårt uttryck men som inte ska ses som helt jämförbart.

blir påtaglig i den informationssökningsmodell som diskuterats ovan. Tydligast blir den dock när vi tittar närmare på hur den starka kognitiva informationsdiskursens käpphästar: evolutionstanken och diskursens specifika förhållningssätt till relationen mellan människa och informationssystem, kommer till uttryck i texten.

Evolutionstanken

Den starka kognitiva informationsdiskursen hämtar som sagt sin verklighetsbild och sin begreppsvärld från den naturvetenskapliga berättelsen. Därigenom kommer 'information' och kommunikation att omfattas av den naturvetenskapliga berättelsens evolutionsuppfattning. Implicit i denna tankegång är synen på utveckling som alltid framåtskridande och positiv samt en uppfattning om verkligheten som hierarkiskt ordnad efter utvecklingsnivå. Genom att se informationsprocesser som del av denna hierarki och samtidigt kombinera synsättet med Weavers generella kommunikationsteori skapas en universell uppfattning kring kommunikationens och informationens natur. Mänsklig kommunikation kommer därmed att kunna behandlas som en mer avancerad form av impulser hos encelliga djur eller för den delen elektriska signaler hos informationssystem (Frohmann 1992, s. 369). I *Organizing Knowledge* illustreras uppfattningen tydligt genom nedanstående citat. Texten säger att: "It is not difficult to subscribe to the view that:"

Information is not merely a necessary adjunct to personal, social and organizational functioning, a body of facts and knowledge to be applied to the solution of problems or to support actions. Rather it is a central and defining characteristic of all life forms, manifested in genetic transfer, in stimulus response mechanisms, in the communication of signals and messages and, in the case of humans, in the intelligent acquisition of understanding and wisdom.

Kaye 1995 citerad i Rowley & Farrow 2000, s. 4

Som vi visade i den inledande delen av analysen skapas även ett hierarkiskt system i relationen mellan 'data', 'information' och 'kunskap' där den senare ses som den högsta och mest eftersträvansvärda formen. I *Organizing Knowledge*, liksom hos Kaye ovan, konstrueras till och med ytterligare ett steg i hierarkin, visdom:

We need information to enable us to make decisions, everyday decisions [...] or decisions with far-reaching importance [...] This at its higher levels constitute *wisdom*, a purely human attribute, where information, knowledge and value criteria combine over time to enable a person to make balanced judgements. At the opposite side of the scale we have *data* [...] Data are impersonal and not matched to an information need [...]

Rowley & Farrow 2000, s. 20.

'Data' ser vi behandlas som visdomens motsats, den lägsta formen i hierarkin, då den inte har anpassats till ett informationsbehov. Det vill säga att den inte har blivit en byggsten i någons kunskapsstruktur. Struktur uppfattas i det närmaste som synonymt med 'kunskap' i den starka kognitiva informationsdiskursen och behandlas därmed som överordnat och eftersträvansvärt. Konsekvensen blir att det som uppfattas som oorganiserat och ostrukturerat måste utestängas och motarbetas eftersom det snarare innebär tillbakagång än framåtskridande. Därför kommer till exempel Internet med sin icke direkt observerbara struktur att framställas som ett hot snarare än en möjlighet, en konsekvens av den kognitiva diskursens informationssyn som vi kommer att återkomma till i vår diskussion.

Vi har tidigare konstaterat att betydelseerna av 'information' och 'kunskap' behandlas som utbytbara i *Organizing Knowledge*, men att det också finns en hierarkisk skillnad. Kunskap som är tydligare förknippat med struktur får ett högre värde. *Organizing Knowledge's* beskrivning av informationssystemens "evolution" kan vi se som ett exempel där den naturvetenskapliga berättelsens förhållningssätt till evolution och hierarki lyser igenom i texten.

- Data – early computer systems managed data, in the form of structured records.
- Information – the next generation of systems concerned themselves with information, or using one definition of information, useful data, and there was an increase in user focus and the interpretation and presentation of data.
- Knowledge – the latest systems are concerned with knowledge, described in simple terms as information with structure and context.

Rowley & Farrow 2000, s. xiii

De senaste systemen har kommit längst i sin utveckling och precis som de evolutionärt högstående människorna är deras sätt att hantera 'information' att placera den i en struktur. Vi har i föregående kapitel visat hur *Organizing Knowledge* jämför den mänskliga hjärnan med informationssystem. Vi återkommer till denna jämförelse nedan när vi diskuterar hur den starka kognitiva informationsdiskursen ser på förhållandet mellan människa och maskin och hur detta uttrycks i *Organizing Knowledge*.

Människa och maskin

Nyckelbegrepp när det talas om det mänskliga medvetandet inom den kognitiva informationsdiskursen är, som vi tidigare visat, begrepp som kognitiva modeller, bilder och mentala kartor. Genom att konstruera informationssystem efter idéerna om dessa interna kunskapsstrukturer menas att människans medvetande kan imiteras. Syftet är att barriären mellan människa och maskin ska brytas ner. På så sätt kommer man närmare den brusfria överföringen eller den absolut effektiva kommunikationen. I *Organizing Knowledge* ser vi exempel på hur dels det mänskliga medvetandet beskrivs som ett informationssystem:

The greater part by far of information stored in the brain is discarded after immediate use [...]. We do not record this information, or give it house room in our long-term memory. Some background information we do retain in long-term memory because we need to use it frequently [...] this is part of our personal knowledge base

Rowley & Farrow 2000, s. 22

Dels skildras informationssystem som avbilder av den mänskliga hjärnan:

Knowledge-based text processing systems – expert systems – use many forms of knowledge representation. One that is commonly used is *frames*, which are based on human mental processes. A frame is a receptacle of information about an entity or an event. It contains slots to hold the attributes of the entity. As the text is parsed or the cues read, the slots are gradually filled in.

Rowley & Farrow 2000, s. 45

I den starka kognitiva informationsdiskursen och i *Organizing Knowledge* förekommer en tydlig analogi i beskrivningen av hur människa och maskin fungerar. Med ett sådant

synsätt är det inte alls märkligt att informationssystem kan behandlas som förlängningar av människans medvetande – som exosomatiska hjärnor – bestående av kunskapsstrukturer som avspeglar den objektiva verkligheten. En indexerare kan avgöra vad ett 'dokument' är "about" i betydelsen "concerned with a particular subject" och alltså passa in det i en kunskapsstruktur där ämnen har vissa relationer till varandra (Rowley & Farrow 2000, ss. 123–126). Denna struktur, som är implicit i all indexering, är klassifikation: "Classification schemes are particularly concerned to place subjects in a framework that crystallizes their relationships one to another" (Rowley & Farrow 2000, s. 126). Vi har redan i den första delen av analysen sett hur 'kunskap' kopplas samman med stabilitet och struktur. Synen på 'kunskap' som en stabil, objektiv struktur blir tydlig i kapitel 12, "Manual information retrieval systems". Texten börjar med att tala om öppna samlingar:

Documents must be arranged or physically stored in an order which requires a minimum of explanation, and which matches as far as possibly the search patterns of users.

Rowley & Farrow 2000, s. 336

Organizing Knowledge anser att det går bra att välja mellan en detaljerad eller bred klassifikation, så länge relationerna mellan ämnena är tydliga. I annat fall blir samlingen "an irritation to purposeful browsing" (Rowley & Farrow 2000, ss. 336–337). En väl genomförd hylluppställning däremot hjälper användaren:

Users may not have clearly articulated their requirements in their own minds, and a library whose shelf arrangement and physical environment encourages browsing is one of the simple pleasures of civilization [...] despite its relative lack of sophistication, document arrangement is an important and frequently used retrieval device.

Rowley & Farrow 2000, s. 336

Browsing is best performed in environments in which like things have been grouped together. The traditional context for browsing is books arranged on shelves in accordance with a classification scheme, in libraries.

Rowley & Farrow 2000, s. 105

Detta antyder att det finns en given struktur för att ordna 'kunskap' och säger att systemen ska efterlikna denna struktur. Texten kontrasterar denna struktur mot Internet:

Hyperlinks, as discussed further in Chapter 11, underlie the structuring of the Web. Browsing through networks of hyperlinks between documents allows users to navigate through cyberspace, in a non-sequential manner. [B]rowsing can be time-consuming with large data sets, and it is easy for disorientation to result.

Rowley & Farrow 2000, s. 105

Vi ser att browsing på Internet kan leda till att användaren blir desorienterad.

Texten använder genomgående Internet som "det dåliga exemplet" när den talar om stabilitet och struktur i samband med 'kunskap'. När den talar om att hitta 'information' på Internet kontrasterar den återigen strukturen mot en välordnad, "browsable" samling:

Various print-based similes have been used to describe the situation, one of which is that the current state of the Internet can be likened to a library in which everyone in the community has donated a book and tossed it into the middle of the library floor.

Rowley & Farrow 2000, s. 309

Den uttalar sig också om vad som kan återfinnas på Internet:

Internet resources:

- include a large amount of junk
- have grown rapidly, which leads to significant changes in the resources available on a daily basis
- include resources which disappear, or cease to be of use because they are not updated

Rowley & Farrow 2000, s. 321

These resources are controlled by their providers and there is no inherent evaluation or validation embedded in their distribution or publication process. In addition, the resources can be volatile.

Rowley & Farrow 2000, s. 307

Vi ser i de två ovanstående citaten att det som kan återfinnas på Internet beskrivs som ”junk” och ”volatile” (flyktigt, instabilt). Problemet är bland annat att dessa resurser inte är validerade och kontrasteringen mot ett välordnat bibliotek antyder att en annan del av problemet är att ingen har organiserat Internet i enlighet med den givna strukturen för att ordna ’kunskap’.

När systemen efterliknar denna struktur får det däremot stora fördelar för användaren. Texten säger på tal om tryckta index (”manual indexes”) att ”at best the browsability of manual indexes encourages serendipity” (Rowley & Farrow 2000, s. 342) och i sammanfattningen till kapitlet säger den att ”the permanence and browsability of hard-copy sources aid serendipity and creativity” (Rowley & Farrow 2000, s. 359). Apropos Internet säger den däremot att ”in the case of the WWW [scanning and browsability] are seductively easy” (Rowley & Farrow 2000, s. 342). Browsing kan alltså vara mycket fördelaktigt, men browsing på Internet blir snarare förrådiskt. Förmågan att av en slump göra en lyckosam och trevlig upptäckt (”serendipity”) understöds bara då användaren letar i ett system där saker står i *rätt* ordning.

Informationssystemen ges därmed en betydelsefull roll i det som vi ovan beskrivit som människans epistemologiska resa, det vill säga strävan efter att kartlägga den objektiva verkligheten och eliminera kaos till förmån för struktur. Det finns dock en viktig och uppenbar skillnad mellan hjärnans och informationssystemets strukturer. Även om de biologiskt styrda processer som anses konstruera människans kognitiva modeller kan imiteras måste det finnas *någon* som konstruerar och organiserar informationssystemet, någon som verkar för att barriären mellan dem och människan ska brytas ner. Det är i detta skede vi introducerar hur subjektet positioneras i förhållande till informationssystemet i den starka kognitiva informationsdiskursen. Avsikten är att synliggöra hur *Organizing Knowledge* konstruerar vår identitet som biblioteks- och informationsvetare.

Subjektets positioner

I denna avslutande del av vår analyspresentation undersöker vi alltså relationen mellan informationssystem och subjekt i den starka kognitiva informationsdiskurs som talar genom texten. Det finns en uppsjö av subjektpositioner i texten, varav vi redan har berört en del. Vi anser att de positioner som konstrueras i relationen mellan subjekt och system ger två huvudsakliga möjligheter till identifikation: *experten*, som organiserar 'information', och *användaren*, till vilken 'information' förmedlas. En ytterligare möjlighet till identifikation är *upphovsmannen*, men eftersom denna endast har en undanskymd plats i berättelsen väljer vi att fokusera på de två tidigare nämnda. Vår fjärde frågeställning berör hur identiteten hos det subjekt som vi valt att kalla biblioteks- och informationsvetaren konstrueras. Vi börjar därför med att titta på vilka subjektpositioner biblioteks- och informationsvetarna – de som *Organizing Knowledge* vänder sig till och som ska organisera 'kunskap' – tillåts. En av deras typiska subjektpositioner är "the information professional":

The organization of knowledge is achieved through the activities of various information professionals [...] These individuals are often employed by organizations, such as libraries [...] Libraries in particular have a long history of collaborating in their efforts to organize knowledge in order to preserve and develop the cultural heritage of our society [...] The ultimate aim of most networking is to make documents, information or knowledge accessible to the end-user.

Rowley & Farrow 2000, ss. 378–379

Biblioteks- och informationsvetarna som "the information professional" organiserar 'kunskap' (och bevarar och utvecklar därmed vårt kulturella arv) för att förmedla denna till den som ska använda den. Relationen mellan biblioteks- och informationsvetarna och dessa användare beskrivs typiskt i texten på följande sätt:

Information managers are professionals who act as agents on behalf of information processors to create and continuously improve systems, so that information processors are better able to meet their objectives. Information managers need to be able to understand and interpret these objectives in the context of the resources available to them. The structuring of knowledge is a key role for information managers, and there will be a continuing need for professionals who can perform this structuring on behalf of others, either through systems and knowledge design, or through support to searchers.

Rowley & Farrow 2000, s. 15

"Information management" utförs av "professional information managers". "Information processing" kan utföras av "all" (Rowley & Farrow 2000, s. 14). Biblioteks- och informationsvetarnas position som "information manager" innebär att de strukturerar 'kunskap' till de som ska använda den – genom att skapa system eller genom att stödja användarna, vilket de kan göra om de förstår användarnas mål och tolkar dem i systemkontexten. Vi ser att biblioteks- och informationsvetarnas uppgift i berättelsen är att verka för att uppnå den utopiska drömmen om den brusfria kommunikationen genom att bryta ner barriären mellan människa och informationssystem. Detta uppnår de dels genom att konstruera informationssystem som fungerar som exosomatiska hjärnor, vilket vi beskrivit tidigare i analysen, dels genom att vägleda användarna genom informationsbruset:

[A]s information intermediaries and designers of information systems they themselves need to be exemplary searchers of information. Success in searching will not be achieved solely by

identification of the appropriate source, but depends on the skills in extracting the information from that source [...] They are likely to act as trainers in assisting others in effective information retrieval. Information retrieval, despite the plethora of information available to us, is not simple, and requires considerable skill if the best information or document for the purpose is to be extracted.

Rowley & Farrow 2000, s. xvi

Biblioteks- och informationsvetarna positioneras alltså som de som designar systemen och förmedlar 'information' och även som de som tränar och assisterar de som söker 'information'. De leder användarna genom informationssökningsprocessens tre steg mot en effektiv och lyckad sökning, vilket som vi sett, innebär återfinnandet av det mest lämpade dokumentet eller den mest lämpade informationen för ändamålet. De håller bruset borta och ledsagar genom den onödigt stora mängd ("plethora of") 'information' som omger oss. Genom sin kunskap, sin i det närmaste fullständiga mentala bild av informationssystemens struktur och funktion, skapar biblioteks- och informationsvetarna den klara kommunikationen mellan människa och system. Men för att göra detta måste biblioteks- och informationsvetarna förstå inte bara användarnas mål, utan även de olika typer av användare som finns:

Since systems are designed to facilitate user access to information or knowledge, an important preliminary to systems design and creation is an understanding of the different kinds of users and the ways in which users may wish to search or identify information.

Rowley & Farrow 2000, s. 95

Som vi sett tidigare beror interaktionen mellan användare och system på användarnas erfarenhet av systemet, vilken tar sig uttryck i hur väl deras mentala modell överensstämmer med systemet:

For users to make effective use of an information system, they must have a cognitive framework, or mental model upon which to hang their understanding. This mental model is a simplified mental 'picture' of what the system does.

Rowley & Farrow 2000, s. 97

I *Organizing Knowledge* identifieras två huvudtyper av användare, "novice" och "expert". Biblioteks- och informationsvetarna kan förväntas vara "expert", men texten framhåller att när system förändras blir alla "novice" då deras "conceptual framework" inte längre passar (Rowley & Farrow 2000, ss. 96–98). Detta innebär att "[p]roblems may arise from the user's incomplete mental model". Då biblioteks- och informationsvetarna positioneras som de som designar systemen anser vi att de subjektspositioner som texten tillåter biblioteks- och informationsvetarna gör att de kan identifiera sig med experten. En identifikation med de subjektspositioner som experten kontrasteras mot innebär en identitet som användare: den som 'information' ska förmedlas till. Vi ser också att expertens förståelse för olika typer av användare konstrueras som synonymt med att förstå deras mentala modeller, det vill säga att ha insikt i deras kognitiva strukturer. Texten beskriver i sammanhanget "managing systems for knowledge organization" relationen mellan experten, användaren och systemet på följande sätt:

The hardware and software platforms that support access to knowledge need to be managed and users need to be supported in their access to such systems [...] users need to be informed of any changes that affect their interaction with the system.

Rowley & Farrow 2000, ss. 372–373

User support is concerned with ensuring that all potential users of a system can make effective use of that system.

Rowley & Farrow 2000, s. 374

Experten som förstår både systemet och användarens kognitiva strukturer ska alltså hjälpa användaren att använda systemet effektivt genom att se till att de båda strukturerna överensstämmer. Men det är inte bara en dålig överensstämmelse mellan dessa strukturer som kan störa den effektiva interaktionen mellan människa och system. I tidigare citat har vi även sett hur information i överflöd konstrueras som ett hot mot denna klara kommunikation. Informationen måste underkastas någon form av ordning, annars har den inget värde. Vi återvänder till det citat som inleder *Organizing Knowledge*:

Information is only valuable to the extent that it is structured. Because of the lack of structure in the creation, distribution and reception of information, the information often does not arrive where it is needed and, therefore, is useless.

Rowley & Farrow 2000, s. 3

Detta är, som vi sagt, expertens uppgift: att i informationssystem påtvinga struktur på information. I *Organizing Knowledge* sker detta genom indexering:

Indexing is the process whereby structure is added to knowledge, in order to support more effective and more efficient retrieval.

Rowley and Farrow 2000, s. 99

Vi har tidigare konstaterat att implicit i denna indexering är klassifikation, i betydelsen en struktur som avspeglar den objektiva verkligheten, av vilken informationssystemen ska vara så fullständiga representationer som möjligt. Med informationssystemen kartlägger vi, som biblioteks- och informationsvetare, verkligheten och motverkar kaos och anarki. Vi återvänder till relationen mellan experten, användaren och systemet, så som den framställs i avslutningen av kapitel 10, ”Systems contexts for knowledge organization”:

Although future systems may offer users many opportunities to participate in systems design and to tailor interfaces and the collection of resources to which they have access, locating good, reliable and validated information is in some sense becoming more time-consuming and difficult, not easier, and there will remain a role for an information guide. Library management systems will be an important tool in the armoury of the information guide

Rowley & Farrow 2000, s. 300

Experten förstår den objektiva struktur som systemen bygger på och använder dessa system för att skydda både sig och användaren mot samt guida användaren genom den farliga terräng som oorganiserad icke-validerad ’information’ utgör. Biblioteks- och informationsvetarnas expertidentitet konstrueras alltså inte bara i förhållande till

informationssökning, utan innebär också att de har den mest fullständiga bilden, den mest kompletta kognitiva representationen, av den objektiva yttre kunskapsstruktur som verkligheten utgör. Denna egenskap gör dem – oss – till den allseende betraktaren av informationssökningens och kunskapsorganisationens stora drama där vi inte bara fungerar som en mellanhand mellan användaren och informationssystemet. Vi, som är experter i betydelsen att vi förstår både hur verkligheten är ordnad och användarens kognitiva strukturer, utgör med våra informationsstrukturer även länken mellan användarens subjektiva och objektiva verklighet och det är däri vår makt består. Vi ser till att användaren kan fylla sina kunskapsluckor med motsvarande ”informationsbitar” från vår informationsstruktur. ’Information’ som inte har denna objektiva struktur anses inte bara överflödigt och utan värde. Den innebär också ett hot mot den klara överföringen och om den skulle få för stort utrymme kan det leda till ett ifrågasättande av den biblioteks- och informationsvetenskapliga expertidentitetens maktposition och detta för vi en diskussion kring i nästkommande kapitel.

Sammanfattning

Vårt avsikt med denna del av analysen var att skapa den fördjupade förståelse för den kognitiva informationsdiskursen som vi behöver för att kunna svara på vår fjärde frågeställning: *Hur konstrueras biblioteks- och informationsvetarens identitet i relation till kunskapsorganisatoriska praktiker inom den eller de diskurser som är dominerande (i vårt analysmaterial)?* I den första delen av analysen konstaterade vi att den kognitiva informationsdiskursen är hegemonisk i texten och att system får en central position. I detta kapitel har vi alltså fokuserat på hur biblioteks- och informationsvetarens identitet konstrueras i relation till informationssystemet i den starka kognitiva informationsdiskursen.

För att uppnå vår föresats började vi med att tala om subjektet ur en ontologisk och epistemologisk synvinkel. Vi kopplade sedan samman subjektssynen med informationssystemet genom att fördjupa oss i interaktionen och kommunikationen dem emellan. Textens syn på informationssökningsprocessen fick illustrera detta. Utifrån vad som framkom under dessa teman kunde vi sedan placera *Organizing Knowledge* inom det vi kallar för den starka kognitiva informations diskursen. Det vi nu har kunnat konstatera är att i denna diskurs finns ett huvudsakligt mål – att skapa en så klar kommunikation som möjligt mellan människa och system. För detta krävs att en expert konstrueras som kan utforma systemen, pålägga struktur och vägleda genom bruset. Positionen intas av biblioteks- och informationsvetaren vars identitet därmed just blir den av expertens. Biblioteks- och informationsvetarens expert- och maktposition kan dock ifrågasättas i kontexter där ’information’ som saknar pålagd struktur får ett större utrymme.

I den diskussion som nu följer talar vi om konsekvenser, både av uteslutandet av informationsdiskurser och av att biblioteks- och informationsvetarens identitet konstrueras på det sätt som vi redogjort för ovan.

Diskussion

I detta kapitel för vi den avslutande diskussion där vi uppfyller vårt syfte med uppsatsen. Detta innebär att vi visar *vilka konsekvenser främjandet och uteslutandet av informationsdiskurser kan få för kunskapsorganisatoriska praktiker samt för hur vår identitet som biblioteks och informationsvetare konstrueras*. Till vår hjälp har vi de svar som vår analys har gett oss på våra inledande frågeställningar. De tre första frågorna behandlar vilken betydelse 'information' får i *Organizing Knowledge* och vilka informationsdiskurser som därmed kan sägas vara dominerande respektive utestängda. I den första delen av analyspresentationen, kapitlet "Betydelse och diskurs", konstaterar vi att 'information' tillskrivs betydelser som associeras med vad vi i vår diskursordning kallar för den kognitiva informationsdiskursen. Detta medför att informationssystem får en central position. Vi ser också att den kognitiva informationsdiskursen är så förhärskande i texten att vi kan tala om hegemoni och att både den socialkonstruktivistiska och den socialkonstruktionistiska informationsdiskursen därmed kan sägas vara uteslutna.

Med nämnda resultat i beaktande ägnar vi den andra delen av analyspresentationen, "Subjekt, system och kommunikation", åt att besvara vår fjärde frågeställning. Denna behandlar *hur biblioteks- och informationsvetarens identitet konstrueras i relation till kunskapsorganisatoriska praktiker inom den eller de diskurser som är dominerande* (i vårt analysmaterial). Då vårt fokus ligger på informationssystem intresserar vi oss främst för hur biblioteks- och informationsvetarens identitet konstrueras i relation till dessa. Vår analys visar att *Organizing Knowledge* placerar sig inom vad vi kallar för en stark kognitiv diskurs och att i denna konstrueras en expertidentitet i relation till informationssystemen, vilken biblioteks- och informationsvetaren tillåts inta.

Vi uttalar oss alltså i denna avslutande diskussion om *konsekvenser av den kognitiva informationsdiskursens hegemoni i texten*. Framförallt är vi intresserade av vilka konsekvenser det förhållningssätt till meningsskapande och makt, som uttrycks i relationen mellan biblioteks- och informationsvetaren och informationssystemet får, i form av utesluten betydelse och konstruktioner av hot. Vi gör detta genom att både återvända till *Organizing Knowledge* och till vår diskursordning. Det resonemang vi för leder oss fram till hur och varför Internet framställs som problematiskt i texten. Vi avslutar med att ge några förslag till framtida forskning.

Meningsskapande och makt

Låt oss, innan vi beger oss in i diskussionen, förtydliga hur vi menar att texten förhåller sig till meningsskapande och makt. Som vi visar i vår analys är strävan efter att förstå verkligheten en helt och hållet individuell process i den kognitiva informations-

diskursen. Att förstå och inhämta kunskap innebär att skapa en inre representation av *den* objektiva och sanna verkligheten. Då informationssystemen ses som förlängningar av den mänskliga hjärnan är deras funktion att kartlägga och avspegla denna objektiva och sanna struktur. Konsekvenserna av ett sådant förhållningssätt blir att betydelser inte är föremål för förändring eller beroende av kontext, vilket vi kommer att diskutera nedan. Därmed utesluts både den socialkonstruktivistiska och den socialkonstruktionistiska informationsdiskursens synsätt på betydelse som skapad genom kollektiv praxis och överenskommelser. Även dessa diskursers syn på informationssystemens struktur som antingen en produkt av underliggande sociala strukturer eller som ett resultat av vårt sätt att kategorisera verkligheten utesluts. Uppfattningen om vad som tillåts vara kunskap är i den kognitiva informationsdiskursen cementerad och kan inte kategoriseras som kulturellt och historiskt specifik, ett förhållningssätt som varken tillåter fragmentering av betydelser eller verkligheten utgörs av flera alternativa berättelser.

Även förhållningssättet till makt påverkas av att betydelser inte tillåts vara fragmenterade och kontingenta. Makt behandlas, om än implicit, som monopoliserad av de subjektpositioner som biblioteks- och informationsvetaren identifieras med. Då även identiteter är givna och oföränderliga fastläggs makten hos *en* expertidentitet. Företeelser som innebär fragmenterade maktförhållanden ifrågasätter denna ordning och behandlas därmed som hot eller utesluts. Internet är ett tydligt exempel på en företeelse som konstrueras som ett dylikt hot och vi diskuterar anledningarna till detta nedan. Alternativa förhållningssätt till makt, där makt ses som cirkulerande och samtidigt existerande på flera nivåer (jfr Foucault, 1980), är alltså inte innefattade i den kognitiva informationsdiskursen. Uteslutningen gäller också uppfattningar om makt som en produktiv och positiv kraft, vilket bidrar till att det maktmonopol som experten har i diskursen inte behandlas öppet och därför är svårt att ifrågasätta.

Maktrelationen mellan experten och användaren

Den starka kognitiva informationsdiskursens dominans i *Organizing Knowledge* får konsekvenser för kunskapsorganisatoriska praktiker och biblioteks- och informationsvetarens identitet, bland annat genom att dess konstruktioner av systemet, användarna och biblioteks- och informationsvetarna ger upphov till en specifik fördelning av makt. Vi sammanfattar och karaktäriserar nu den maktrelation mellan experten och användaren som kommer till uttryck i vår analys. Därefter går vi vidare till att tala om vilka konstruktioner som utesluts och på vilket sätt dessa betydelser, om de kom till uttryck, skulle kunna påverka maktfördelningen.

Expertens makt grundar sig, som vi har sett, i dennes överlägsna inblick i både användarens subjektiva, kognitiva struktur och verklighetens objektiva struktur. Experten konstrueras som den som kan inta en neutral position i förhållande till dessa strukturer och därmed ställa sig utanför dem. Därför kan experten avgöra vad ett dokument handlar om i betydelsen vilket ämne det tillhör (jfr Rowley & Farrow 2000, s. 124–125). Detta påverkas inte av hur 'information' används eller vilken kontext användaren befinner sig i. Experten kan också avgöra vad som är bra, validerad 'information' och vad som är brus. På så sätt kan 'information' med hjälp av system infogas i en objektiv struktur av 'kunskap'. Experten designar systemet så att det efterliknar den subjektiva strukturen och avspeglar den objektiva. Detta är förut-

sättningen för den klara kommunikation mellan individ och system som hjälper användaren att bygga upp en 'kunskap' som överensstämmer med verkligheten. Vi har också sett att problem i kommunikationen mellan individ och system uppstår om individens mentala modell av systemet inte är komplett eller om systemet är en dålig modell av verkligheten. Den som kan avhjälpa sådana problem är experten. Vi lägger märke till att experten konstrueras genom kontrastering mot användaren och att detta ger användaren en underordnad maktposition. Det är dock viktigt att lägga märke till att inom den kognitiva informationsdiskursen blir maktrelationen mellan experten och användaren osynliggjord. Både den objektiva och den subjektiva strukturen existerar oberoende av experten. I sitt designande av och förhållningssätt till system för kunskapsorganisation är experten styrd av dessa strukturer och deltar inte i skapandet av dem.

Diskursen, systemet och makten

Den starka kognitiva informationsdiskursen får konsekvenser inte bara genom vilka betydelser och subjektpositioner den tillåter, utan även genom vad den utesluter. Nedan utvecklar vi vad det innebär att de socialkonstruktivistiska och de socialkonstruktionistiska informationsdiskurserna inte kommer till uttryck i *Organizing Knowledge*. Detta gör vi genom att sätta vår analys i relation till vår diskursordning. Vi koncentrerar vår diskussion till vilka system som blir intressanta att designa i de olika diskurserna och hur detta påverkar makten hos biblioteks- och informationsvetarens expertidentitet. Vi börjar med att kort återknyta till vår analys och tala om konsekvenser av de konstruktioner vi sett där.

Vi har i analysen visat hur relevans i *Organizing Knowledge* konstrueras i förhållande till en uppgift individen ska lösa ("task"). Det är individen som, utifrån sina rationella mål, avgör om 'information' är relevant. Den kontext som behöver beaktas begränsas till uppgiften och de system där 'information' eftersöks. En positiv konsekvens av dessa konstruktioner är att de ger användaren makt att avgöra vad som är relevant (om än inte vad som är *bra*) 'information' (jfr Sundin & Johannisson 2005a). Vi vill också framhålla att även om vi är kritiska till den kognitiva informationsdiskursens syn på kommunikation – då den utesluter symboliska, rituella och diskursiva aspekter – vill vi inte hävda att en klar kommunikation mellan användare och system inte är eftersträvansvärd. En sådan strävan och ett kognitivt synsätt på 'information' har legat till grund för givande forskning om interaktionen mellan människa och system och lett till såväl större förståelse för individens upplevelse av systemet som designandet av individanpassade informationssystem (jfr Talja, Tuominen & Savolainen 2004). Den kognitiva informationsdiskursens fokus på individens meningsskapande i förhållande till *en* objektiv struktur utesluter dock möjligheten till kollektivt eller kommunikativt skapad betydelse. Därmed utesluts många betydelser av relevans och kontext, vilket påverkar vilka system som blir intressanta att konstruera. Vi relaterar nu den kognitiva informationsdiskursens syn på dessa företeelser till de två andra diskurserna i vår diskursordning, för att uttala oss om vad som utesluts och hur expertens makt hotas av dessa diskurser.

Jämförelse med den socialkonstruktivistiska informationsdiskursen

När vi jämför vår analys med den socialkonstruktivistiska informationsdiskursen ser vi att kontext i betydelsen en kunskapsdomän, såsom disciplin eller organisation, utesluts. Sociala strukturer tillåts inte påverka meningsskapande och relevans hos 'information' beror således inte på vilken domän den ska användas inom. På detta sätt främjas inte konstruerandet av system för indexering och återvinning av 'information' som är anpassade till sådant som att terminologin varierar mellan olika discipliner.

Vi lägger märke till att en informationsdiskurs som tillåter att strukturen hos 'kunskap' beror på disciplin eller domän tillåter andra subjekt, såsom områdesexperter, att inta positionen som den som har den bästa inblicken i denna struktur. Därigenom hotas den expertidentitet som biblioteks- och informationsvetaren får i den kognitiva informationsdiskursen. Men även den socialkonstruktivistiska informationsdiskursen förutsätter att 'kunskap' och språk är stabila strukturer som representerar en objektiv verklighet. Hotet från områdesexperter avvärjs genom att biblioteks- och informationsvetaren framställs som en utomstående expert med möjlighet att se de verkliga strukturer som döljs bakom de socialt skapade. Vad som däremot inte kan tillåtas är möjligheten att strukturen inte är objektiv utan kontingent.

Jämförelse med den socialkonstruktionistiska informationsdiskursen

I den kognitiva informationsdiskursen förutsätts att 'kunskap' är grundad i en objektiv verklighet och att det finns en dikotomi mellan subjekt och objekt. Biblioteks- och informationsvetarens makt är grundad i dessa antaganden. Ett socialkonstruktionistiskt synsätt ifrågasätter expertens maktposition, eftersom det innebär att strukturen ständigt konstrueras diskursivt, vilket tillåter att den är i viss mån förhandlingsbar. Individerna inte bara påverkas av utan kan även påverka sin kontext. Det möjliggör att vad ett dokument handlar om kan bero på hur det används och vem som använder det.

Kontext får alltså betydelsen diskurser, vilket gör att det blir meningslöst att tala om en objektiv verklighet. Denna betydelse måste därmed uteslutas ur den kognitiva informationsdiskursen. På så sätt utesluts möjligheten att individer avgör vad som är relevant 'information' i förhållande till de strukturer de befinner sig i och att de därmed påverkar dessa strukturer. De maktrelationer som påverkar konstruerandet av individens uppgift och hur den löses är i en kognitiv informationsdiskurs osynliggjorda. Varken konstruerandet av system eller utbildandet av de som använder systemen kommer att ta hänsyn till att vissa subjekt positioneras som experter. Därmed osynliggörs att dessa experter har större makt att avgöra till exempel vad som utgör gränserna för ett ämne eller vilken 'information' som kan anses vara relevant. Detta kan leda till att marginaliserade betydelser blir betraktade som irrelevanta. En syn på kunskap som grundad i en objektiv verklighet främjar inte heller utvecklandet av system som kan hantera situationer där individer positioneras av olika diskurser samtidigt. Med en socialkonstruktionistisk utgångspunkt kan subjektet alltid ses som positionerat av flera diskurser, det vill säga fragmenterat. Ett mycket tydligt exempel på en sådan situation, där flera olika strukturer samspelar eller kommer i konflikt med varandra, är tvärvetenskapliga forskningsprojekt.

Med en socialkonstruktionistisk utgångspunkt ses biblioteks- och informationsvetaren som deltagare i skapandet av strukturer både när denne designar och när den används

system för att organisera 'kunskap'. Dessa system förmedlar *en viss* struktur för kunskapsorganisation. Genom att använda systemen deltar även användarna i skapandet av denna struktur och lär sig att förhålla sig till den. Systemen bidrar på så sätt till att stabilisera en viss syn på vad som är 'information' och vad som är 'brus', vilken 'information' som är relevant och vilka kontexter som är viktiga (jfr Sundin & Johannisson 2005a, 2005b). De förmedlar ett visst perspektiv på världen. Därmed kommer de individer eller grupper som inte delar detta perspektiv, som till exempel inte anser sig leva i den "objektiva verklighet" som systemen i den kognitiva informationsdiskursen är designade för att avspegla, att marginaliseras. I den kognitiva informationsdiskursen löses problem i kommunikationen mellan användare och system genom att användaren får hjälp av en expert att förbättra sin kognitiva modell av systemet. De användare som anser att systemen inte hanterar deras verklighet kommer förmodligen att välja andra sätt att få 'information' och blir på så sätt icke-användare; inte bara marginaliserade utan även osynliga (jfr Sundin och Johannisson 2005b).

Kunskapens stabila strukturer

Den kognitiva informationsdiskursens syn på meningsskapande som en individuell praktik, där 'kunskap' byggs upp till en fullständig bild av verkligheten leder, som vi påpekat i analysen, till en syn på denna 'kunskap' som en stabil struktur. I vår analys visar sig detta genom att möjligheten att stöta på relevant 'information' av en slump ökar i system som är ordnade av någon som har inblick i denna struktur. Vi vill, innan vi fortsätter, framhålla att vi ser fördelarna med att koppla 'kunskap' till stabilitet och struktur. Om vi människor inte kan bevara det vi lär oss och dela det med andra, förlorar vi viktiga verktyg för att hantera världen (för att inte tala om alla hjul vi måste uppfinna på nytt). Det vi vill peka på och problematisera är synen på kunskap som *en viss* stabil struktur – som varken beror på användning eller sammanhang – vilken individer inte kan påverka. Det är denna syn som ligger till grund för att makten tillfaller experten som förstår strukturen och därmed kan förhålla sig själv, användarna och systemet till den.

Därför är också möjligheten att strukturera världen på ett annat sätt det som kan ifrågasätta expertens makt. Med detta menar vi både möjligheten till en annan struktur och möjligheten till ett annat tillvägagångssätt för strukturering. Den första möjligheten innebär att expertens överlägsna inblick inte blir lika avgörande då den bara gäller en viss struktur. Att en annan struktur skulle kunna vara lika bra, eller kanske bra till andra saker, ifrågasätter alltså grunden för expertens makt. Den andra möjligheten, att det skulle kunna finnas andra tillvägagångssätt för strukturering än att känna till relationerna mellan ämnen och passa in 'information' i denna struktur, innebär att andra subjekt skulle kunna tillåtas en strukturerande position. Möjligheten att kunskapens struktur varken är stabil eller objektiv exemplifieras i *Organizing Knowledge*, som vi tidigare har nämnt, av Internet.

Internet och de många berättelserna

Internet är en företeelse som i sin konstruktion ifrågasätter den starka kognitiva informationsdiskursens förhållningssätt till såväl meningsskapande som makt. Vi har hittills diskuterat hur texten använder sig av uteslutning för att hantera dylika skillnader i betydelser, men Internets påverkan är alltför stor för att texten ska kunna utesluta det.

Istället väljer texten en alternativ strategi. Den inkluderar Internet men placerar det långt ner i informationssystemens evolutionshierarki. Internet konstrueras därmed som ett hot mot den brusfria kommunikationen.

Låt oss för en stund uppehålla oss vid den ovan nämnda evolutionshierarkin. Nyckeln till att förstå varför Internet uppfattas som hot mot denna hittar vi, återigen, i tanken om en enda och ”sann” struktur som anses utgöra verkligheten. För att nå en större förståelse, en vidare kunskap om verkligheten, strävar människan efter att avspegla och kartlägga den, vilket leder utvecklingen framåt. Fram till nu har representationer av den ”sanna” och objektiva strukturen, så fullgoda att de kan kallas för kunskap, inte kunnat skapas i system. Med den senaste generationen system – kunskapssystemen som imiterar den mänskliga hjärnan – har dock evolutionen tagit detta steg. Kunskapssystemens pålagda struktur anses avspegla den ”sanna”, objektiva verkligheten. Internet, däremot, är någonting helt annat. Med sina många olika och instabila strukturer som tillkommit genom outtalade överenskommelser och gemensam praxis kan Internet inte ses som ett medvetet kartläggande – ett system från vilket man kan få ’kunskap’. På så sätt blir Internet, som är en teknologisk utveckling, paradoxalt nog ett hot mot framåtskridande som måste tämjäs. Det måste anpassas till den ”sanna” strukturen om inte situationen ska bli ”volatile” (jfr Rowley & Farrow 2000, s. 49).

Internet blir dock inte bara ett hot mot framåtskridande. Dess kontingenta och informellt konstruerade strukturer motsätter sig den starka kognitiva informationsdiskursens hela syn på meningsskapande. Att nå kunskap är att fylla en väl avgränsad lucka vars omfattning det är biblioteks- och informationsvetarens uppgift att uppskatta, för att sedan förmedla den rätta informationsbiten från informationssystemet. Struktur passas mot struktur som i sin tur avspeglar den ”sanna” strukturen. Internets heterogena landskap kullkastar alla försök till att lägga sådana pussel. Ämnen förekommer i relationer till varandra som inte bygger på den stora fastlagda kunskapsordningen och om de är placerade i någon struktur så är det inte av en expert, utan genom kollektiv överenskommelse eller beslut fattade av den Andre, den oerfarne användaren. Det finns helt enkelt ingen som skiljer mellan ’information’ och ”junk”. Vi riskerar därför att översköljjas av brus, att svepas med i informationsfloden.

För texten blir följaktligen Internets motsvarighet till det annars så givande ”browsing”, det vill säga ”surfing the web”, en fara. På bibliotek och i index finns den sanna kunskapens struktur pålagd och ämnen är placerade i ”rätt” relationer till varandra, men på Internet finns inte samma förutsägbarhet. Slumpen och de ickelinjära strukturerna kan leda användaren in på spår som initialt inte var del av det formulerade informationsbehovet och vars relation till den ursprungliga frågan inte är kontrollerad och avstämd mot den ”sanna” strukturen som påläggs av experten. Ändå används Internet för informationssökning och dess strukturpluralism tillåter alternativa berättelser om hur verkligheten är beskaffad. Användningen av Internet hotar därmed expertens maktposition som förmedlare av den ”sanna” verkligheten.

Den fragmenterade makten

Expertens i den starka kognitiva informationsdiskursen är, som vi visat tidigare, expert på struktur; både på den objektiva som utgör verkligheten och på att avgöra vad som saknas i användarens subjektiva struktur. På så sätt har experten auktoritet att avgöra vad som är ’information’ och vad som är brus, det vill säga makt över vad användaren

har att välja på för att fylla sin kunskapslucka. Användningen av Internet ifrågasätter denna expertens privilegierade plats som den allseende förmedlaren. Existerandet av flertalet uttalade och outtalade strukturer som förmedlar alternativa berättelser om hur verkligheten är ordnad innebär ett ifrågasättande av existensen av *en* sann struktur som kan förmedlas. Vad som är brus och vad som är 'information' blir föremål för tolkning, vilket låter makten fördelas över fler subjekspositioner än tidigare.

Framförallt innebär detta en fördelning av makt mellan användare och expert. Internet medför möjligheten för användaren att påverka systemet och dess strukturer, vilket tidigare endast varit förbehållet experten. Genom att ifrågasätta en självklar dikotomi mellan brus och kommunikation tillåter Internet former av meningsskapande där betydelser är kontingenta, vilket ger utrymme för flera, lika viktiga berättelser om verkligheten. Expertens monopol på förmedling av den objektiva kunskapen hotas därmed av upplösning då också användarna ges utrymme att påverka betydelser. För den informationsdiskurs som talar genom *Organizing Knowledge* blir Internet inte bara ett problem utan också ett förkroppsligande av det brus som måste sällas bort om det inte ska översvämma oss. I ett sammanhang där elimineringen av kaos och strävan efter fullständighet är central blir Internets fragmenterade förhållningssätt till betydelse och makt ett hot som måste kontrolleras och bekämpas.

Vad *Organizing Knowledge's* förhållningssätt till Internet illustrerar är att inom en kognitiv informationsdiskurs kan kunskapsorganisation och informationsåtervinning inte kan tillåtas vara artikulatoriska praktiker. Möjligheten att individer, till exempel genom att använda informationssystem, skulle kunna delta i skapandet av strukturer utesluts. På så sätt osynliggörs de maktrelationer som genomsyrar kunskapsorganisatoriska praktiker. Den starka kognitiva informationsdiskursen har positiva konsekvenser för utvecklandet av vissa typer av system, men de snäva betydelser den ger till 'information', 'kommunikation', 'relevans' och 'kontext' utesluter många andra möjligheter. Diskursens syn på meningsskapande är central och ligger till grund för maktfördelningen mellan experten och användaren. Det som kan ifrågasätta denna syn på meningsskapande utesluts eller avlegitimeras. Användare som intar positioner som strukturerande subjekt omyndigförklaras. Visserligen tillåts användaren "make his own sense", men användarens 'kunskap' – eller kognitiva modell av världen – är alltid relaterad till den objektiva struktur som experten har överlägsen inblick i. Internet avlegitimeras i egenskap av informationssystem, och framställs som ett hot mot den klara kommunikationen. Den som bekämpar detta hot är experten som, beväpnad med system som avspeglar den sanna strukturen, tämjer kaos och återställer ordningen. Synen på 'kunskap' som en objektiv struktur innebär dock att den inte är förhandlingsbar – inga individer kan egentligen påverka betydelser eller system, bara lära sig att förhålla sig till dem och den struktur de representerar. Konsekvenserna av den individcentrerade kognitiva informationsdiskursen är alltså att individen fråntas makten att påverka sin värld.

Hur går vi vidare?

Att skriva en magisteruppsats är ett arbete som, även om det är omfattande, naturligtvis begränsas av den tid och det utrymme som står till författarnas förfogande. För oss har detta inneburit att vi har varit tvungna att lägga en del av de intressanta saker vi stött på i vår analys åt sidan. Vi vill här ta tillfället i akt att presentera några av dem, då vi tycker

att de är så pass spännande att de förtjänar att uppmärksammas och kanske bli föremål för framtida biblioteks- och informationsvetenskapliga uppsatser. Ett sådant ämne är den privilegierade plats som bärare av 'kunskap' vi i vår analys har sett att tryckta 'dokument' intar i den kognitiva informationsdiskursen. Hur kommer det sig och vad får det för konsekvenser? Inte heller har vi haft möjlighet att fördjupa oss i den kognitiva informationsdiskursens starka koppling till liberala idéer om den fria marknaden. Visserligen har detta redan gjorts alldeles utmärkt av Frohmann (1992) men det skulle vara intressant att visa vilka konsekvenser detta kan få för kunskapsorganisatoriska praktiker.

Om vi återvänder till vår diskussion och vad som där framkommer menar vi att det finns infallsvinklar där som vi skulle vilja fördjupa oss i ytterligare, till exempel hur biblioteks- och informationsvetarens maktposition relaterar till yrkesstatus och resursvalidering. Vi har dock en fråga som vi tycker är än mer spännande och angelägen. Den rör hur man kan arbeta för att ge de, i vår analys, utestängda diskurserna utrymme inom området kunskapsorganisation. Där tycker vi framförallt att det skulle vara intressant att, för att återknyta till vårt syfte, se vilka konsekvenser ett socialkonstruktivistiskt synsätt på informationsåtervinning skulle kunna få för området. Hur skulle informationssystemen och vår identitet som biblioteks- och informationsvetare konstrueras då?

Källförteckning

Bawden, David (2001). The Shifting Terminologies of Information. *Aslib Proceedings*, vol. 53:3, ss. 93–98.

Benito, Miguel (2000). *Kunskapsorganisation. En introduction till katalogisering, klassifikation och indexerings*. Borås: Tarancos bokförlag.

Bergström, Göran och Boréus Kristina (red.) (2005). *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Brügger, Nils och Vigsø, Ola (2004). *Strukturalism*. Lund: Studentlitteratur.

Buckland, Michael, K. (1991). Information as Thing. *Journal of the American Society for Information Science*, vol. 24:3, ss. 351–360.

Case, Donald O. (2002). *Looking for Information. A Survey of Research in Information Seeking Behaviour*. San Diego: Academic Press.

Day, Ronald E. (2001) *The Modern Invention of Information. Discourse, History, and Power*. Carbondale IL: Southern Illinois University Press.

Dervin, Brenda (1976). Strategies for Dealing with Human Information Needs. Information or Communication? *Journal of Broadcasting*, vol. 20:3, ss. 324–351.

Dervin, Brenda (1977). Useful Theory for Librarianship. Communication, not Information. *Drexel Library Quarterly*, vol. 13:3, ss. 16–32.

Dervin, Brenda and Nilan, Michael (1986). Information Needs and Uses. *Annual Review of Information Science and Technology*, vol. 21, ss. 3–33.

Fairclough, Norman (2003). *Analysing Discourse. Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge.

Foucault, Michel (1980). *Power/knowledge*. Brighton: Harvester.

Fransk ordbok. (1991). Wahlman, Birgitta (red.) Stockholm: Norstedts Förlag.

Frohmann, Bernd (1992). The Power of Images. A Discourse Analysis of the Cognitive Viewpoint. *Journal of Documentation*, vol. 48:4, ss. 365–386.

Frohmann, Bernd (2004a). *Deflating Information. From Science Studies to Documentation*. Toronto: University of Toronto Press.

Frohmann, Bernd (2004b). Documentation Redux. Prolegomenon to (Another) Philosophy of Information. *Library Trends*, vol. 52:3, ss. 387–407.

Hall, Stuart (ed.) (1997). *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage Publications.

Hedemark, Åse och Hedman, Jenny (2002). *Vad sägs om användare? Folkbibliotekens användardiskurser i tre bibliotekstidskrifter*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid bibliotekshögskolan/biblioteks och informationsvetenskap 2002:61 Borås: Högskolan i Borås.

Hjørland, Birger and Albrechtsen Hanne (1995). Toward a New Horizon in Information Science. Domain Analysis. *Journal of the American Society for Information Science*, vol. 46:6, ss. 400–425.

Kuhlthau, Carol (1993). *Seeking Meaning. A Process Approach to Library and Information Services*. Norwood, N.J.: Ablex.

Kuhlthau, Carol (2004). *Seeking Meaning. A Process Approach to Library and Information Services*. 2nd. ed. Westport: Libraries Unlimited.

Kursplan (2004). (Elektronisk) Växjö: Växjö universitet. Tillgänglig: <<http://www.student.vxu.se/utbildning/pdf/200412161525320001.pdf>> (2006-05-22).

Kursplan för kurs 2 inom Påbyggnadsutbildning i biblioteks- och informationsvetenskap, 160 poäng (2005). (Elektronisk) Umeå: Umeå universitet. Tillgänglig: <<http://www.umu.se/soc/biv/kursplaner/KursplanK2v06.pdf>> (2006-05-22).

Laclau, Ernesto and Mouffe, Chantal (2001). *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics*. 2nd. ed. London: Verso.

Litteraturförteckning ht-04 för kursen: Organisera och söka information, 7 poäng (senast uppdaterad 2005). (Elektronisk) Borås: Högskolan i Borås. Tillgänglig: <<http://www.hb.se/bhs/nyutb/litteratur/org-7p.htm>> (2006-05-22).

Litteraturförteckning vt-06 för kursen: Kunskapsorganisation, 10 poäng (senast uppdaterad 2006). (Elektronisk) Borås, Högskolan i Borås. Tillgänglig: <<http://www.hb.se/bhs/nyutb/litteratur/ko-10p.htm>> (2006-05-22).

Litteraturlista för BIB210 Biblioteks- och informationsvetenskap (21-40 p) (senast reviderad 2006). (Elektronisk) Lund: Lunds universitet. Tillgänglig: <<http://www.kult.lu.se/index.php?page=62>> (2006-05-22).

March, David and Furlong, Paul (2002). A Skin, not a Sweater. Ontology and Epistemology in Political Science. In March, David and Stoker, Gerry (eds.) *Theory and Methods in Political Science*. 2nd ed. ss. 17–41. New York: Palgrave Macmillan.

McIlwaine, I. C. (2001). Review of Organizing Knowledge. *Education for Information*, vol.19:2 ss. 176–178.

McReadie, Maureen and Rice, Ronald (1999). Trends in Analysing Access to Information. Part I: Crossdisciplinary Conceptualisations of Access. *Information processing and Management*, vol. 35, ss. 45–76.

Newby, Gregory B. (2001). Cognitive Space and Information Space. *Journal of the American Society for Information and Technology*, vol. 52:4, ss. 1026–1048.

Norstedts engelsk-svenska ordbok (1994). 2 uppl. Petti, Vincent (red.) Stockholm: Norstedts förlag AB.

Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English (1995). 5th . ed. Crowther, Jonathan (ed.) Oxford: Oxford University Press.

Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English (2000). 6th . ed. Wehmeier, Sally (ed.) Oxford: Oxford University Press.

Prismas engelska ordbok (1992). Gomer, Eva (red.) Stockholm: Bokförlaget Prisma.

Rowley, Jennifer and Farrow, John (2000). *Organizing Knowledge. An Introduction to Managing Access to Information*. 3rd. ed. Aldershot: Gower.

Sundin, Olof and Johannisson, Jenny (2005a). The Instrumentality of Information Needs and Relevance. In Crestani, F. and Ruthven I. (eds.). *CoLIS 2005, LNCS 3507*. ss. 107–118. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag.

Sundin, Olof och Johannisson, Jenny (2005b). Pragmatism, Neo-Pragmatism and Sociocultural Theory. *Journal of Documentation*, vol. 61:1, ss. 23–43.

Talja, Sanna, Touminen, Kimmo and Savolainen, Reijo (2005). "Isms" in Information Science. Constructivism, Collectivism and Constructionism. *Journal of Documentation*, vol. 61:1, ss. 79–101.

Tuominen, Kimmo (1997). User-centered Discourse. An Analysis of the Subject Positions of the User and the Librarian. *Library Quarterly*, vol. 67:4, ss. 350–371.

Winther Jørgensen, Marianne och Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Övers. Sven-Erik Torhell. Lund: Studentlitteratur.